

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

GÜVENLİ VE EŞİT KENT POLİTİKALARI:
Uluslararası Standartlar ve İyi Uygulama Örnekleri

BARINMA HAKKI

Doç. Dr. Burcu Hatiboğlu-Kısat

GÜVENLİ VE EŞİT KENT POLİTİKALARI: ULUSLARARASI STANDARTLAR VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

-1-

BARINMA HAKKI

Yazar

Doç. Dr. Burcu Hatiboğlu-Kısat

Araştırma Ekibi

Burcu Hatiboğlu Kısat
Çağıl Öngen Köse
Özge Sanem Özateş Gelmez
Selda Taşdemir Afşar

Katkıda Bulunanlar

Anjelic Kelavgil
Arzu Şenyurt Akdağ
Ebru Ergin
Gizem Tanay Aksaç
İlhan Tezel
Merve Demircan
Semahat Dicle Maybek
Tuğçe Koçoğlu

Tasarım

FGRAF Ajans | CMD

Mart 2022

www.esitkentankara.org

hgk.ankara@gmail.com

+90 531 880 19 50

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
Barınma Hakkı Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Temel Alan Güvenli Kentler.....	2
Uluslararası Belgelerde Yeterli/Elverişli Barınma Hakkı.....	4
Barınma/Konut Hakkına İlişkin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Standartları ve Önerilen Göstergeler.....	18
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Barınma/Konut Hakkı: İyi Uygulama Örnekleri.....	34
Kaynakça.....	42

BARINMA HAKKI

Giriş

Bu çalışma, Avrupa Birliği finansmanıya Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) tarafından yürütülen “Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi” projesi kapsamında Engelli Kadın Derneği (ENGKAD) tarafından yürütülen “Herkes için Güvenli ve Eşit Kent Ankara” projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Proje, özel olarak Ankara’nın herkes için güvenli ve eşit bir kent olabilmesi için kentsel politika ve hizmetlere duyulan ihtiyaçları, uluslararası standartlar ve iyi örnekler çerçevesinde analiz ederek, hak temelli savunuculuk çalışmaları için sivil toplum ve yerel yönetimler arasındaki iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Proje, ENGKAD’ın koordinatörlüğünde beş temel hak alanında Ankara yerinde aktif olarak izleme ve savunuculuk yapan örgütlerle iş birliği içerisinde yürütülmektedir. Bu kapsamda çocuk hakları alanında Fikir Sanat Atölyesi (FİSA) Çocuk hakları Birimi, gençlik hakları alanında İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği (İYADER), yaşlı hakları alanında Uluslararası Yaşlılara Saygı Federasyonu (UYSAF), kadın hakları alanında Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi ve LGBTİ+ hakları alanında 17 Mayıs Derneği, herkes için güvenli ve eşit bir Ankara’nın inşa sürecinde aktif rol almaktadır.

Bunun yanı sıra projenin yürütülmesinde Çankaya Belediyesi ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Politikalar Uygulama ve Araştırma Merkezi iştirakçi olarak destek vermektedir. Dolayısıyla bu rapor, Ankara’ya uluslararası standartlar ve bu kapsamda tanımlanan toplumsal cinsiyet eşitliğine dair göstergeler çerçevesinde bakabilmek için kapsamlı bir çerçeve sunmakta, birçok kent için de yol gösterici olabilecek uluslararası ve ulusal iyi örnekleri sıralamaktadır. Rapor içeriğinde, sırasıyla, barınma hakkı, kentsel demokrasi hakkı, kentsel hizmetlere ve bakım hizmetlerine erişim hakkı ve çevre hakkı konularındaki uluslararası insan hakları belgeleri, bu belgelerin kapsamı, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli olan insan hakları standartları ve göstergeleri, iyi uygulama örnekleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Bu açıdan rapor, kent hakkının öncelikli alanları olarak tanımlanan barınma hakkı, kentsel demokrasi hakkı, kentsel hizmetlere ve bakım hizmetlerine erişim hakkı ile çevre hakkı çerçevesinde hak temelli izleme ve savunuculuk yapan/yapmak isteyen sivil toplum örgütleri için kapsamlı bir kaynak niteliğindedir.

Umuyoruz ki, rapor içeriği başta Ankara olmak üzere daha güvenli ve eşitçe yaşayabileceğimiz kentler inşa etme sürecinde hak temelli sivil toplum örgütlerinin ve belediyelerin izleme ve savunuculuk açısından kapasitelerini güçlendirecek şekilde kullanılır.

BARINMA HAKKI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ TEMEL ALAN GÜVENLİ KENTLER

Doç. Dr.
Burcu Hatiboğlu-Kısat

- Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi
- Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi Kurucu Üyesi
- Toplumsal Cinsiyet Uzmanı

Kent hakkının merkezinde yer alan barınma hakkı, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları üzerinden çeşitli insan hakları belgelerinde yer almıştır.

Ancak uluslararası belgeler, barınma hakkını giderek daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık karşıtlığı üzerinden ele alırken, ulusal düzeydeki yasalar açısından oluşan boşluklar da derinleşmektedir. Barınmada ayrımcılık ve eşitsizliğin bir sonucu olarak, çeşitli toplumsal statüdeki, engelli konumdaki ve yaştaki kadın/kız çocuğu ya da LGBTİ+'lar artan evsizlik ve şiddet riski altında, güvensiz, insan onuruna yakışmayan koşullarda yaşamaya devam etmektedir. Kentlerde artan yoksulluk koşulları, bu koşullarla mücadelede yürütülen konut projeleri kapsamında ortaya çıkan tahliyelerin sonuçlarını daha olumsuz bir biçime etkileyebilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan barınma hakkı ihlalleri, mevcut eşitsizlikleri pekiştirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve ayrımcı pratikleri de arttırmaktadır.

Dolayısıyla barınma hakkı çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirebilmek, kadınların ve kız çocuklarının, yaşlıların ve baskın ideoloji ve normlarca dışlanan grupların (örneğin LGBTİ+'lar, göçmenler vb.) sadece yaşadıkları konut koşullarını güvenli hale getirmekle ya da iyileştirmekle değil aynı zamanda kamusal yaşama katılımlarını ve kentsel kamusal hizmetlerden yararlanabilmelerini güvenli ve eşit biçimde sağlamakla, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunma mekanizmalarını etkin işletebilmekle ilgilidir. Bu noktada, gündelik yaşamda karşılaşılan çoklu eşitsizlikler ve ayrımcılıklar karşısında barınma hakkı çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan güvenli kentlere dair izleme ve savunuculuk yapabilme sınırlarımızı belirlemek için uluslararası insan hakları standartları önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu açıdan ulusal düzeyde de bağlayıcılığı olan uluslararası insan hakları anlaşma ve sözleşmeleri, sözleşme makamlarının genel tavsiye yorumları, BM kurumlarının deklarasyonları ve bu alanda geliştirilmiş yönergeler, barınma hakkına ilişkin toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan bir anlayış geliştirmemizde önemli bir yer tutar.

Bu bölümde, öncelikle, uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde barınma hakkının toplumsal cinsiyetle ilişkilendiği boyutları ayrıntılı olarak görünür kılan yasal düzenlemeler incelenmiştir. Daha sonra insan haklarına ilişkin normlar ve standartlar çerçevesinde barınma hakkı açısından önemli olabilecek göstergelere dair öneriler geliştirilmiş ve bu kapsamdaki iyi uygulama örnekleri sunulmuştur.

ULUSLARARASI BELGELERDE YETERLİ/ELVERİŞLİ BARINMA HAKKI*

*Uluslararası belgeler kronolojik olarak sıralanmış ve özetlenmiştir.

**Birleşmiş Milletler
İnsan Hakları Evrensel
Beyannamesi (1948)**

Barınma hakkı, “elverişli yaşam” ve “mülkiyet edinme hakkı” standardının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmıştır. Bireylerin bu standartlar kapsamında “geçim sıkıntısı” edeniyle karşılaşılabilir güven(ce)sizliklerden korunması (md. 25.1) gerektiği vurgulanmaktadır.

**Avrupa Konseyi Avrupa
İnsan Hakları Sözleşmesi
(1950)**

Barınma hakkı devletlerin “yaşam hakkının korunması” (mad. 2), “özel hayata ve aile yaşamına saygı” (mad.8), “ayrımcılıktan korunma” (mad. 14) konularındaki yükümlülükleri çerçevesinde ele alınmıştır. 1952 yılında sözleşmeye ek protokol 1 ile birlikte, devletlerin “hiçkimse”nin “mülkiyetinden yoksun bırakılmaması” için önlemler alması gerektiği vurgulanmıştır.

**Birleşmiş Milletler Her
Türlü Irk Ayrımcılığının
Ortadan Kaldırılmasına
İlişkin Sözleşme (1965)**

“Herkesin ırk, renk veya ulusal veya etnik köken farkı gözetmeksizin yasa önünde eşitliği” (5. md.) barınma hakkı çerçevesinde tanımlanmıştır. **BM Her türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Komitesi, barınma hakkı açısından Roman grupların karşılaşabileceği ayrımcılığa dikkat çeken 27 nolu genel tavsiye (2000) kararında** taraf devletlerin yükümlülükleri şu şekilde ele alınmaktadır:

- “Roman topluluklarının barınma alanları açısından toplumdan ayrışmasını önlemeye yönelik” “politika ve projeler geliştirmek”, “geliştirilen konut projelerine Roman topluluklarını ve derneklerini dahil etmek,” (30. Parag.),
- “Romanların ikamet etmelerini engelleyen ve hukuka aykırı olarak sınır dışı edilmelerin neden olan” her türlü ayrımcı uygulamaya kesin olarak karşı çıkmak ve “Romanları izole edilmiş ve sağlık hizmetlerine ve diğer tesislere erişimi olmayan bölgeler dışındaki kamplara yerleştirmekten kaçınmak” (31. Parag.),
- Gerektiğinde “Roman göçebe gruplara karavanları/çadırları için gerekli tüm olanaklarla kamp yerleri sunmak” (32. Parag.)
- “Başta kadın ve çocuklar olmak üzere Romanların aşırı yoksulluk, düşük eğitim düzeyi ve kültürel farklılıklar nedeniyle dezavantajlı kılınmışlıklarını göz önünde bulundurarak sağlık alanında program ve projeler başlatmak ve uygulamak”; bu program ve projelerin tasarlanması ve uygulanmasına “Roman derneklerini, topluluklarını ve kadın temsilcilerini” dahil etmek. (34. Parag.)

**Birleşmiş Milletler
Ekonomik, Sosyal ve
Kültürel Haklara İlişkin
Uluslararası Sözleşme
(1966)**

Barınma hakkı, “herkesin, yeterli yiyecek, giyecek ve barınma da dahil olmak üzere kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkı” (md. 11.1), “kadın ve erkeklerin bu haktan yararlanma konusunda eşit hakları” (md. 3) olduğu çerçevesinde tanınmış ve tüm Devletlerin, cinsiyet eşitliğini ve ayrımcılık karşıtlığını gözeterek elverişli barınma hakkını garanti etmesi gerekliliği vurgulanmıştır (md. 2.2). BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin genel tavsiye ve yorumları, barınma hakkına ilişkin kavrayışı genişletmiştir:

- **4. Nolu genel yorum (1991):** Sözleşmede yer alan kimi ifadelerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpları çerçevesinde okunamayacağı vurgulanarak, “aile” kavramının geniş anlamda anlaşılması gerektiği, bireylerin yaş, ekonomik durum, grup aidiyetleri veya statü ve benzeri faktörlerden bağımsız olarak, ayrımcılığa uğramaksızın yeterli konut hakkına sahip olduğunun

**Birleşmiş Milletler
Ekonomik, Sosyal ve
Kültürel Haklara İlişkin
Uluslararası Sözleşme
(1966)**

altı çizilmiştir (6. Parag.). Bu açıdan elverişli barınma, kişinin güven, barış ve insan onuruna yakışır bir yerde yaşama hakkı ile ilişkilendirilir (7. Parag.). Dolayısıyla elverişli barınma alanı için 7 boyutun içerilmesi gerektiği vurgulanmıştır (8. ve 9. Parag.: 1) Konut kullanım hakkı güvencesi, 2) temel altyapı ve hizmetlerin varlığı, 3) konutun ekonomik karşılanabilirliği, ödenebilirlik kriterlerine uygunluğu, 4) konutun yaşanabilirliği, 5) konutların yaşlı, çocuk, fiziksel ya da zihinsel engelli, kronik hasta, HIV+, afet bölgelerinde yaşayan kişilerin başta olmak üzere kullanım açısından erişilebilir olması, 6) Kişilerin istihdam, eğitim, sağlık çocuk bakımı, eğlence ya da diğer sosyal hizmetlere kolaylıkla ulaşabileceği bir lokasyona sahip olması, ve 7) kişilerin kültürel yapılarıyla uyumlu olması. Taraf devletlerin evsizlik ve yetersiz barınma koşullarının kapsamını bu çerçevede belirleme sorumluluğu vardır (13. Parag.). Ayrıca elverişli barınma hakkının planlı ya da plansız olarak gerçekleştirilen tahliye ve yıkımlara ya da mülk sahiplerinin yüksek kira, konuta erişimi engelleme ve diğer ayrımcılık olarak tanımlanan eylemlerine karşı dava açabilme, tazminat talep edebilme gibi yasal prosedürlerle korunması gerekmektedir (17. Parag.).

- **7 nolu genel yorum (1997):** Kadın, çocuk, genç, yaşlı, etnik ya da diğer azınlıklardan olan kişilerin, yerinden edilme sürecinde mülkiyet hakkı, konut edinimi gibi barınma hakkıyla ilişkili konularda ayrımcılıklarla karşılaşabildiği vurgulanmış, özellikle kadınların şiddete ve cinsel istismar riski tanımlanmıştır (10. Parag.). Bu çerçevede zorunlu yerinden edilmelere karşı taraf devletlerin kaynakları maksimum düzeyde kullanarak etkin önlemler alması, alternatif elverişli arazilerde barınma ve yerleşme olanakları sunması bir zorunluluk olarak tanımlanmıştır (16. Parag.). Bu süreçte devletlerin uyması gereken koruma prosedürleri aşağıdakilerle sınırlı olmayacak şekilde tanımlanmıştır (15. Parag.): Yerinden edilmiş ya da edilecek kişilere “(a) istişare fırsatı sunulması; (b) planlanan tahliye tarihinden önce etkilenen tüm kişilere yeterli ve makul bildirim yapılması; (c) arazinin veya konutun ne amaçla kullanılacağı konusunda etkilenen herkesin makul bir süre içinde bilgilendirilmesi; (d) hükümet yetkilileri veya temsilcilerinin tahliye sırasında hazır bulunması; (e) tahliyeyi gerçekleştiren tüm kişilerin uygun şekilde tanımlanması; (f) etkilenen kişiler aksini kabul etmedikçe tahliyelerin özellikle kötü havalarda veya gece yapılmaması; (g) yasal yolların sağlanması; ve (h) ihtiyacı olan kişilere mahkemelerden tazminat talep etmeleri için adli yardım sağlanması”.
- **16 nolu genel yorum (2005):** Evlilik yolu ile edinilen mallar üzerinde eşit kullanım hakkının ve eşin vefatıyla edinilen mirasın eşit paylaşımının önemini vurgularken ev içi şiddetten kaçanlara yaşadıkları fiziksel, zihinsel ve duygusal hasarın iyileşmeyi sağlayacak güvenli barınma olanaklarının taraf devletlerce sunulması gerektiği vurgulanmıştır (27.parg).
- **20 nolu genel yorum (2009):** Taraf Devletlerin, “tüm bireylerin yeterli barınma, su ve sanisyona eşit erişiminin sağlanması, kadınlara ve kız çocuklarına ve kayıt dışı yerleşimlerde ve kırsal alanlarda yaşayan kişilere yönelik ayrımcılığın üstesinden gelinmesi” konularında gerekli önlemleri derhal

Birleşmiş Milletler
Ekonomik, Sosyal ve
Kültürel Haklara İlişkin
Uluslararası Sözleşme
(1966)

alması gerektiği vurgulanmıştır (8. Parag.). Bu kapsamda, devletlerin özel sektördeki kişi ve kurumların (ev sahipleri, konut kredisi sağlayıcıları ya da toplu konut kurumları) etnisite, medeni durum, engel durumu, HIV+ olma durumu ya da cinsel yönelimleri nedeniyle kişilerin barınma hakkını yok sayan ayrımcı süreçleri engellemeyi hedefleyen önlemler almaları gerektiği belirtilmektedir (11. ve 33. parag). Bu açıdan özellikle Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsiyet Özellikleri ile İlişkili Olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanmasına Dair Yogyakarta İlkeleri (2006)'ne atıfta bulunulmuştur (32. Parag.)

Habitat I Vancouver
Deklarasyonu ve
Vancouver Eylem Planı
(1976)

Yeterli barınmanın ve bu kapsamdaki hizmetlerin temel insan hakkı olduğunu belirten bildirmede, bu hakkın hayata geçirilmesinde evsizliği önleyecek rehabilitasyon hizmetlerinin kapsayıcı bir perspektifle geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler
Kadınlara Karşı Her Türlü
Ayrımcılığın Önlenmesi
Uluslararası Sözleşmesi
(CEDAW) (1979)

Kırda ve kentte yaşayan kadınların “elektrik ve temiz su, ulaşım ve iletişim gibi altyapı ile ilişkili olan yeterli yaşam koşullarından yararlanma”ları (md. 14.2) açısından devletlerin “ister ücretsiz ister değerli bir bedel karşılığında olsun mülkiyet edinme, mülkiyet üzerinde söz sahibi olma, mülkiyetin idaresi, kullanımı ya da elden çıkarılması bakımından her iki eş için aynı hakları” sağlama (md. 16.1) yükümlülüğü “elverişli konut” çerçevesinde ele alınmıştır. BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin genel tavsiye ve yorumları, devletlerin bu çerçevedeki yükümlülüklerini de genişletmiştir:

- **29 nolu genel tavsiye (2013):** Taraf devletlerin ölüm, boşanma ya da ayrılık sonrasında kişilerin miras, mal paylaşımı, edinilmiş mallar üzerindeki haklarını korumak üzere aşağıdaki boyutlara dikkat etmesi önerilmiştir (46., 47., 49. ve 57. Parag): 1) Mülkle ilgili geçim kaynaklarının ve mülkiyet kullanım haklarının tanınması, 2) Aile evinin yerini alacak elverişli barınma olanaklarının sunulması, 3) Çiftler için mevcut olan mülkiyet rejimleri (topluluk mülkiyeti, ayrı mülkiyet, karma mülkiyet) arasında kişinin istediği mülkiyet rejimini seçme hakkını tanıma ve her rejimin sonuçlarının anlaşılmasını sağlama. Ayrıca taraf devletlerin, hayatta kalan kadın ve erkeklere eşit muamele gösterme, kadınların mülkiyetin kullanım hakkının geleneksel halefiyeti için ölen eşin erkek kardeşiyle (levirat evliliği) veya başka bir kişiyle zorla evlendirmesine karşı koruma, sağ kalan eşin mirastan mahrum bırakılmamasını sağlama ve “Mülkiyetten yoksun bırakma/ gasp etme”nin suç sayılması ve faillerin usulüne uygun kovuşturulmasını sağlama yükümlülükleri tanımlanmıştır.
- **33 nolu genel tavsiye (2015):** Kadınların adalete erişimi açısından “Kadına yönelik şiddet vakalarında maddi yardıma, kriz merkezlerine, sığınmaevlerine, yardım hatlarına ve tıbbi, psiko-sosyal ve danışmanlık hizmetlerine erişimi” bir yükümlülük olarak tanımlanmıştır (16. Parag)
- **35 nolu genel tavsiye (2017):** Kadınların “etnik kökeni/ırkı, yerli veya azınlık statüsü, rengi, sosyoekonomik statüsü ve/veya kasti, dili, dini veya inancı, siyasi görüşü, ulusal kökeni, medeni durumu, analığı, ebeveynlik durumu, yaşı, kentsel

**Birleşmiş Milletler
Kadınlara Karşı Her Türlü
Ayrımcılığın Önlenmesi
Uluslararası Sözleşmesi
(CEDAW) (1979)**

veya kırsal konumu, sağlık durumu, engellilik, mülk sahibi olma durumu, lezbiyen, biseksüel, transseksüel veya interseks olma durumu, okuma yazma bilmeme, sığınma talebinde bulunma ya da mülteci olma durumu, ülke içinde yerinden edilme veya vatansız olma, göç etme, hane reisi olma, HIV/AIDS ile yaşama, özgürlüğünden yoksun olma, fuhuş ve kadın ticareti mağduru olma, silahlı çatışmaya maruz kalma, ve insan hakları ya da kadın hakları savunusu yapma” gibi nedenlerle “değişen ve kesişen biçimlerde şiddetle karşılaştığı” ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadınları farklı derecelerde etkileyebileceği belirtilmiştir (12. parag.). Bu çerçevede, devletlerin şiddetle karşılaşmış hayatta kalan kadınlar ve aile üyeleri için “mali yardım, ücretsiz veya düşük maliyetli, yüksek kaliteli adli yardım, tıbbi, psiko-sosyal ve danışmanlık hizmetleri, eğitim, çocuk bakımı ve istihdam olanaklarına erişimin sağlanması”, “uygun fiyatlı konut ve arazi sunumu”, “gerektiğinde kadınlar, çocukları ve diğer aile üyeleri için yeterli sığınmaevleri gibi uzmanlaşmış destek hizmetleri”, “bakım evleri, sığınma merkezleri gibi kadınların özgürlükten yoksun kalabileceği kurumlarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili koruyucu ve destekleyici tedbirler alınması” konularındaki yükümlülükleri tanımlamıştır (31. Parag.).

- **İnsan hakları Konseyi'nin 2020 tarihli 43/14 sayılı çözüm önerisi/kararı:** “Arazi, mülk ve konutlara erişim, edinim ve güvence altına alma ile arazi, mülk ve konut finansmanı konularında kadınlara karşı yasa ve uygulamalardaki ayrımcılığa” dikkat çekmiştir. Bu çerçevede taraf devletleri, “Kredi, ipotek, ev sahipliği ve kiralık konutlara eşit erişim de dahil olmak üzere, tüm konut stratejilerinde, yeterli yaşam standardı hakkının bir bileşeni olarak kadınların elverişli konut hakkına eşit erişimini ve özellikle kadınlar ve çocuklar herhangi bir şiddet veya şiddet tehdidiyle karşı karşıya kaldıklarında konutların güvenliğini ve güvencesini uygun şekilde sağlamalı, mülkiyet ve miras konusunda herkes açısından eşit hakların gerçekleştirilmesi için yasal ve diğer reformları gerçekleştirmeleri” konusunda uyarmıştır.
- **İnsan hakları Konseyi'nin 2020 tarihli 43/25 sayılı çözüm önerisi/kararı:** Özellikle COVID-19 pandemisi ile birlikte kadın ve kız çocuklarına yönelik artan şiddete etkili cevap verebilmek için “temel bir hizmet olarak sığınmaevlerinin kapasitelerinin arttırılması ve sivil toplumla işbirliği içerisinde kaynakların buralara yönlendirilmesi” gerekliliği konusunda devletleri uyarmıştır.

**Birleşmiş Milletler Çocuk
Haklarına İlişkin Sözleşme
(1989)**

Her çocuğun güvenli, sağlıklı ve huzurlu bir ortamda yaşama ve barınma hakkını vurgulamaktadır. Sözleşmenin uygulama sürecine ilişkin olarak, **Çocuk Hakları Komitesinin 2017 tarihli 21 no'lu “Sokaktaki çocuklar” konusundaki genel yorumu**, sokaktaki çocukların korunması açısından konut güvencesinin yasal olarak tanınmasının önemine ve yeterli beslenme, giyim, ısınma gibi ihtiyaçların karşılanabildiği konut koşullarının oluşmasını destekleyecek yardım programlarının geliştirilmesine dikkat çekmektedir (49. ve 51. Parag)

Avrupa Konseyi Avrupa
Sosyal Şartı (1961) ve
Gözden Geçirilmiş Avrupa
Sosyal Şartı (1996)

Yeterli kaynaklara sahip olmayanlara sosyal ve tıbbi yardım, fiziksel ve zihinsel engellilerin bağımsız yaşamı ve topluluk içerisine katılımı barınma hakkı çerçevesinde ele almakta (mad. 15), devletlerin yeni evlenen çiftler başta olmak üzere aileler için uygun, ödenebilir ve yaşanabilir aile konutu sağlama yükümlülüğü (mad. 16) vurgulanmaktadır. Bununla beraber, yaşlıların yaşam tarzlarını istedikleri gibi seçerek yaşayabildikleri barınma olanaklarının (kendi evleri ya da bakım kurumlarının), yaşlıların sağlık ve bakım ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şekilde sunulması ya da düzenlenmesi gerekliliği bu süreçteki gizlilik ve kararlara katılım ilkelerine dikkat edilmesi boyutlarıyla birlikte ele alınmıştır (mad. 23). Ayrıca yoksulluk ve sosyal dışlanmayla karşı karşıya kalan çocuklar ve gençler, göçmen işçiler, yaşlılar ile ilgili konut yükümlülükleri (mad. 30) evsizliğin kademeli olarak ortadan kaldırılması için gereken önlemlerin alınması, konutların yoksullar ve dışlanan gruplar için erişilebilir olması için uygun fiyatlarda konutların sunulması ve ayrımcı pratikleri önleyecek politika önlemlerinin tanımlanması için devletlerin yükümlülükleri (mad. 31) tanımlanmıştır. Bu çerçevede, Avrupa konseyi tarafından yayınlanan öneriler, kararlar ve direktifler aşağıdaki boyutlara dikkat çekmektedir:

- **Avrupa Birliği Konseyi'nin 43 no.'lu 2000 tarihli direktifi** hem kamuda hem de özel sektörde barınma ve sosyal koruma konusundaki etnik ve ırk ayrımcılığının önlenmesi için gerekli hizmetlerin sunulması gerekliliğini vurgulamıştır (mad.3.1).
- **Avrupa Konseyi 4 no.'lu önerisi (2005), Avrupa'daki Romanların ve Gezinlerin barınma koşullarının iyileştirilmesi** için taraf devletlerin ayrımcılığın önlenmesi ve bunlarla mücadele etme sürecinde mevcut barınmanın korunması ve iyileştirilmesi sürecinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini de dikkate alarak uyması gereken genel ilkeler, yasal çerçeveler belirlenmiştir. Bu önerileri temel alan 1740 sayılı ve 2010 tarihli çözüm önerisi/karar ise, yeterli barınma kriterlerinin karşılanması ile romanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi arasında ilişki kurmuş, ev içi şiddetin ve özellikle kadın ve çocuklara yönelen şiddetin (çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ile birlikte) tanımlanmasının önemine dikkat çekmiştir (parag.17).
- **Avrupa Konseyi'nin 5 no'lu 2009 tarihli barınma hakkının uygulanması üzerine yayınladığı önerisinde**, konut hakkına dair Avrupa standartları, dört boyutta ele alınmıştır: 1) konuta erişim için kontratlarda düzenleme yapılması, yeterli konutun bulunması ve sosyal konutların sunumu, 2) yeterli konutun güvenlik, sağlık ve sosyal hizmetler ile temel altyapı hizmetlerine erişimi sağlayacak, kişilerin kültürel yapılarını yok saymayan, yaşanabilir bir yaşam olanı olarak sunumu, 3) evsizliğe karşı koruyucu önlemlerin ve var olan evsizlik koşullarının giderilmesi konusundaki önlemlerin alınması, 4) konutların ödenebilir olması için konut sahiplerini destekleyen düşük ücretli konutların sunumu ve konut harcamaları için destek hizmetlerinin geliştirilmesi. Bu çerçevede özellikle engellilere, yeni evli ve çocuklu ailelere, gençlere, göçmen işçilere, yaşlılara, romanlar gibi göçebe ya da ülke içinde yerinden edilmiş gruplara, kadınlara ve özellikle şiddetten kaçanlara yönelik konutlar için özel önlemlerin alınması gerekliliği vurgulanmaktadır.
- **Avrupa Konseyi 5 no'lu 2010 tarihli cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıkla mücadeleye yönelik tedbirler hakkındaki önerisi**, yeterli konut sunumunun etkili

Avrupa Konseyi Avrupa Sosyal Şartı (1961) ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (1996)

ve eşit biçimde sunulabilmesi için cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın önlenmesi konusunda önlemler alınması gerekliliğini vurgulamaktadır (Mad.37). Bu çerçevede lezbiyen, gay, biseksüel ve transgender kişilerin karşı karşıya kaldığı evsizlik riskine karşı sosyal hizmetlerin geliştirilmesi gerekliliğine dikkat çekilmektedir (Mad. 38).

- **Avrupa Konseyi 3 no'lu 2015 tarihli önerisi, gençlerin özellikle dezavantajlı kılınmış mahallelerdeki gençlerin karşılaştığı yoksulluk, ayrımcılık, şiddet ve dışlanmayı önlemek ve ortadan kaldırmak için eğitim ve öğretime, istihdama, yeterli ve uygun fiyatlı konutlara, kaliteli sağlık hizmetlerine erişim sağlayarak yaşam koşullarının iyileştirilmesini temel alan politikalar geliştirilmesi çağrısında bulunmaktadır.**
- **Avrupa Parlamentosu'nun herkesin nezih ve ödenebilir barınmaya erişimi üzerine 2021 tarihli 2019/2187(INI) no'lu çözüm önerisi,** Barınma hakkının çerçevesini, sosyal sorunlarla iklim krizinin yarattığı eşitsizliklerle ilişkilendirerek genişletmiştir. Bu kapsamda 2020 ve 2021 yıllarında çeşitli raporlar hazırlanmıştır. Herkesin temiz ve içilebilir suya, yeterli ve hijyenik altyapı sistemine erişebilirliği ve konut içi kullanım kolaylığı, sürdürülebilir (ödenebilir ve güvenli) enerji kullanım olanaklarına eşit erişim meselesi ile birlikte ele alınmıştır (1. Parag). Bu çerçevede kiracıların korunmasını sağlayacak düzenlemelerin (vergi indirimleri, evden çıkarmalara karşı korunma, ayrımcılığın önlenmesi, yoksulluğa ve pandemi ile artan işsizliğe karşı sosyal konut ya da kira destekleri ve diğer sosyal hizmetlerin sunumu gibi) özellikle gençlerin, romanların ve LGBTİ+'lerin evsizlik riskiyle karşılaşmasını önlemeyi hedefleyecek şekilde genişletilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (17. ve 18. Parag.). Bunlara ek olarak, Kovid-19 süreci ile birlikte ev içi şiddet ve istismarın arttığı vurgulanarak, şiddetle karşılaşan kadınlara ve çocuklara yönelik finansal desteklerin, bağımsız yaşamı destekleyen sosyal hizmetlerin, yeterli barınma olanaklarına erişimi sağlayacak bilgiye erişimin sağlanması gerekliliği çağrısı yapılmıştır (24. Parag).

Habitat II Hedef ve İlkeler, Taahhütler ve Küresel Eylem Planı: Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme

Habitat II gündemi, yeterli barınmayı, yeterli özel alan, fiziksel erişilebilirlik, güvenlik, barınma koşullarının yasal olarak garanti altına alınması ile keyfi yerinden edilmelerin önlenmesini sağlayacak yapısal koruma, yeterli ısınma, aydınlatma ve havalandırma koşulları, temiz su, atık toplama hizmetleri ve temel alt yapı hizmetleri, uygun/yaşanabilir/sağlıklı çevresel koşullar, iş ya da temel kentsel hizmetlere erişilebilir olan lokasyon ve tüm bunların ödenebilir ve erişilebilir olması üzerinden tanımlamıştır (mad. 60). Bu çerçevede uygulanan politikaların yapım sürecinde engelli, genç, yaşlı grupların, yerel STÖ'lerin ve bu gruplardaki kadınların katılımını sağlayarak, toplumsal cinsiyet etki analizinin yapılması gerektiği belirtilmektedir. Herkes için yeterli barınma hakkı açısından ayrımcılık karşıtlığını ve eşitliği hayata geçirebilme boyutunda ise, şu boyutlara vurgu yapılmıştır: a) Herkesin mülk edinme ve konut kullanım güvencesini sağlamak için gerekirse yasal ve idari düzenlemeler yaparak özellikle kadınların mülkiyet edinme ve kullanma hakkı ile miras hakkını şeffaf, kapsayıcı ve erişilebilir sistemlerle garanti altına almak, b) Temiz içme suyu ve temel alt yapı hizmetlerine özellikle yoksulluk koşullarında yaşayan kadınların ve diğer dezavantajlı kılınmış grupların erişimi için uygun hale getirmek, c) Herkesin ayrımcılıkla

Habitat II Hedef ve İlkeler,
Taahhütler ve Küresel
Eylem Planı: Konut ve
Sürdürülebilir Kentsel
Gelişme

karşılaşmaksızın açık, etkili ve uygun konut finans desteklerine (kira-satın alım), sosyal konut olanaklarına, konut iyileştirme hizmetlerine erişimini yasal olarak sağlamak ve kiracı-ev sahibi sözleşmelerinde bunu garanti etmek, zorunlu yerinden edilmelerden korunmayı sağlayacak yasal düzenlemeler geliştirmek, d) Yerel düzeyde, erişilebilir, ödenebilir, güvenli ve çevresel olarak hizmetlerle donatılmış yaşam alanları oluşturmak, e) Tasarım ve uygulamada engelli bireyler için fırsat eşitliğini sağlayacak standartları dikkate almak ve engelliler için üretilecek özel konutları toplum kaynaklarına erişimi engellemeyecek şekilde planlamak, f) Evsizlikle ve kadına yönelik şiddetle mücadelede beslenme, sağlık ve eğitim imkanlarını içeren güvenli barınma olanaklarının engelli, yaşlı, göçmen ve çatışma ve afet ortamından kaçanlara uygun şekilde sunulmasını sağlamak.

- **Özel Raportör tarafından geliştirilen, kalkınma projeleri nedeniyle ortaya çıkan tahliyeler ve yerinden edilmeye ilişkin Temel İlkeler ve Kılavuzlar (2008)** kapsamında, toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkili şu boyutlar ele alınmıştır: a) kadın ve erkeklerin zorla tahliyelere karşı eşit korunma hakkı (parag. 15) vardır, b) zorunlu tahliyelerin kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve toplumun marjinal kesimleri üzerindeki farklı etkilerini hesaba katılmalıdır (parag. 33), c) kişiler tahliye öncesinde ilgili tüm bilgileri almalı ve istişarelere katılabilmesi ve yer değiştirmeye alternatifler için önerilerde bulunabilmesidir (parag. 39), d) tahliyeler sırasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık karşısında koruyucu tedbirler alınmalıdır (parag. 47), e) planlama süreçlerine kadınların eşit katılımını sağlamak için özel çaba gösterilmelidir (parag. 53), f) Yeniden yerleşim sürecinde, kadınların, çocukların, yerli halkların ve diğer savunmasız grupların mülk sahipliği ve kaynaklara erişim hakları eşit şekilde korunmalıdır (parag. 56), g) Bekar kadınların ve dulların tazminat hakları tanınmalıdır (para. 62).
- **Kent yoksulları için barınma hakkının yasal güvence altına alınması konusunda özel raportör tarafından geliştirilmiş yönergeler çerçevesinde (2014)**, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tanımlanan önlemler şu şekildedir: 1) ev sahipleri, toplu konut sağlayıcıları ve kredi kurumları tarafından kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanması ve ortadan kaldırılması için yasal ve idari tedbirlerin alınması, 2) tapu işlemlerinde kadın isimlerinin de kaydedilmesi ile kadınların ve kız çocuklarının miras haklarının teşvik edilmesi, kadın ve çocuklar için güvenli acil durum barınaklarının geliştirilmesi (parag.60-65).

Kentte İnsan Haklarının
Korunmasına İlişkin
Avrupa Şartı (2000)

Belediyelerin barınma hakkı ile ilgili olarak hizmet sunma sorumluluğu vurgulanmış (Mad.10), uygun, sağlıklı ve güvenli barınma olanaklarının bölgede yaşayan herkes için eşit dağıtımını sağlamak, bu süreçte şiddetten ve insan ticaretinden kaçmak isteyen kadınları gözetmek, göçmen grupların kent içerisinde insana yakışır barınma olanaklarından yararlanmasını sağlamak gerekliliği vurgulanmıştır (mad. 16). Ayrımcılık yasağı ve eşit hizmet sunumu, etkili kamu hizmetlerinin geliştirilmesi, şeffaflık, hesap verebilirlik, dayanışma ve uluslararası belediyeler arası iş birliği, bu süreçte uygulanması gereken 6 ilke olarak ele alınmıştır.

Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Meclisi Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Yeniden Düzenlenmiş Avrupa Şartı (2003)

Yerel ve bölgesel idarelerin gençlik temsilcileriyle birlikte daha az parçalanmış konut ve kentsel kamusal alanlar yaratmayı hedefleyen politikalar geliştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır (parag. I.3). Bu çerçevede, kuşaklar arası dayanışmayı teşvik etmek, gençler için konutlarla ilgili yerel bilgi hizmetleri ile gençlerin konutlara erişimini sağlamak için düşük maliyetli krediler, kira garanti sistemleri gibi yerel programlar geliştirmek, gençlerin yaşadıkları bölgelerin kamusal merkezlere doğru hareketliliğini destekleyecek ulaştırma ağı ve hizmetleri ayrımcılığa karşı duracak (parag. I.12) ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (parag. I.7) geliştirecek politikalarla destekleyerek sunmak gerekliliği belirtilmiştir.

UNESCO-Uluslararası Kadınların Kent Hakkı Şartı (2004)

Kadınların ikili iş yüklerinin yarattığı zaman sınırlılığına dikkat çekilerek, yaşanan konutun kentsel hizmetlere, altyapı olanaklarına, istidam olanaklarına yakınlığının bu hizmetlere erişim açısından önemi vurgulanmıştır. Bu açıdan kadınların mülk edinme ve miras haklarının ulusal mevzuat açısından tanınmış olmasının, özellikle tek ebeveyn olan kadınların, yoksulluk koşullarında yaşayanların, göçmen kadınların, silahlı çatışma ya da doğal afetler nedeniyle yerinden edilen kadınların ayrımcı pratikler nedeniyle bu hakkın kullanılması önünde engel yaratabildiği belirtilmiştir (mad.2.6). Bu nedenle kadınların konuta, konut kredilerine ve diğer ilişkili olanaklarına erişimi açısından cinsiyet, yaş, etnisite, cinsel yönelim ya da ulus kimliği nedeniyle ortaya çıkabilecek tüm ayrımcılık biçimlerinden korunmasını sağlayacak özel önlemlere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Dünya Kent Hakkı Şartı (2005)

Bu belge ile arazi ve konut edinimi ya da kullanım hakkının yasal olarak tanımlanması ve güvencesiz mahallelerin iyileştirilmesi için başta çocuklar ve yaşlılar olmak üzere güçsüz gruplara öncelik veren finansman programlarına ihtiyaç olduğu, mülkiyet belgeleri ve tapularla ilgili olarak geliştirilen tüm politikalarda kadınların dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aile içi şiddet nedeni ile evsiz kalan kadınlar dahil tüm evsizler için kiralık-satılık sosyal konut, geçici/acil durum barınakları, pansiyonlar ya da özel hizmetlerle donatılmış sığınmaevleri sunulmasının önemi tekrarlanarak, kiracıları keyfi tahliyelerden koruyacak önlemlerin BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 7 nolu genel yorumu (1997) uyarınca düzenlenmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Avrupa Komisyonu Avrupa Yerel Yaşamda Kadın – Erkek Eşitliği Şartı (2006)

Barınma ve konut hakkı çerçevesinde geliştirilecek hizmetlerde kadınların ve erkeklerin özel ve farklı ihtiyaçları olduğunu ve bu kapsamda 1) kadınlara özellikle de tek ebeveyn olan kadınlara yönelik düşük ücretli sosyal konut olanaklarının geliştirilmesi ve 2) evsizlik sorununun çözümünde erkeklerin bu grup içerisindeki yoğunluğunu dikkate alan politikalar geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Md. 19). Bu kapsamda, kadınların ve erkeklerin eşit haklar çerçevesinde kiracı, ev sahibi veya başka türlü mülk sahibi olabilmelerini ve bu amaçla kadınların ipotekli konut edinme hizmetlerine ve diğer mali yardım ve de kredi imkanlarına eşit erişimlerini sağlamanın taraf devletlerin yükümlülüğü olduğu belirtilmektedir. Ayrıca imzacı tarafların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve insan kaçakçılığına karşı politika ve eylemler tesis etmek ve güçlendirmek üzere alması gereken tedbirler tanımlanmıştır: şiddetten kaçanlar için özel destek hizmetlerinin, profesyonel personele gerekli eğitimin sağlanması ve

polis, sağlık ve konut makamları arasında etkili eşgüdüm ile muhtemel ve gerçek mağdurlar ile failere yönelik farkındalık kampanyalarının/ eğitim programlarının düzenlenmesi (Md. 22 ve 23).

**Birleşmiş Milletler
Engellilerin Haklarına
İlişkin Sözleşme (2007)**

“Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanması” ve “engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulmasının önlenmesi” gerekliliği belirtilmiştir (md. 19). Taraf Devletlerin “(a) Engellilerin temiz ve ödenebilir su ve altyapı hizmetlerine eşit erişimlerini sağlamak ve engellilerin ihtiyaçlarına ilişkin araç-gereç ve diğer yardımlara erişimlerini temin etmek; (b) Özellikle engelli kadın/kız çocukları ve engelli yaşlılar dahil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak; (c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil engelliliğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak; (d) Engellilerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak” yoluyla “engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam hakkı standardını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını” temin etmek için gerekli adımları atması gerekliliği vurgulanmaktadır (md. 28). Bu çerçevede BM Engelli Hakları Komitesi'nin 2 no'lu ve 5 no'lu genel yorumları önemli boyutlara dikkat çekmektedir:

- **BM Engelli Hakları Komitesi'nin 2014 tarihli ve 2 no'lu “erişilebilirlik” konusundaki genel yorumu:** Uluslararası erişilebilirlik standartlarının makul özelliklerdeki barınma olanaklarının geliştirilebilmesi açısından kullanılabilir göstergelere işaret ettiği ve elverişli konutun bireysel seçimlere olanak sunan insan onuruna yakışır bir yaşam için ön koşul olduğu belirtilmiştir (26. Parag.). Bu noktada engellilerin şiddet ve istismardan korunmaları için önkoşulun adalet erişimi sağlayabilecek bilgiye ve destek hizmetlerine ya da bu hizmetlere kolaylıkla erişebilecekleri ulaşım araç ve olanaklarına yakın konutlar olduğu vurgulanmıştır (37. Parag.).
- **BM Engelli Hakları Komitesi'nin 2017 tarihli ve 5 no'lu “bağımsız yaşam ve toplumla kaynaşma hakkı” konusundaki genel yorumu:** Bağımsız yaşam önündeki tüm engellerin kaldırılabilmesi için engellilerin toplumla bütünleşebilecekleri barınma olanaklarının minimum standartlar çerçevesinde sunulması gerektiği belirtilmektedir. Bu açıdan bağımsız yaşam için çevresel düzenlemeler, bireysel destek hizmetleri, ulaşım hizmetleri, eğitim, sağlık ve boş zaman hizmetlerine erişim ile yaş ve toplumsal cinsiyete duyarlı katılım mekanizmalarının geliştirilmesi önemsenmiştir (16. Parag.). Ayrıca ekonomik krizlerin etkisiyle derinleşebilecek eşitsizlikler karşısında belirli önlemler alınması gerekliliği belirtilmektedir: a) konut seçiminde gelir, harcama ve erişilebilirlikle ilgili olabilecek ayrımcı pratikleri önlemek için yasal düzenlemeler yapmak, b) engellilerin bağımsız yaşamasını destekleyen alternatif konut biçimleri sunarak engelli bireyler için aile yanında ya da bakım kurumlarında kalmanın tek seçenek olmasını engellemek (38. Parag.).

**Kentte İnsan Hakları
Küresel Gündemi (2011)**

Kentte insan haklarının hayat bulabilmesi için yerel yönetimler düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık karşıtlığının önlenmesi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunmayı sağlayacak barınma olanaklarının geliştirilmesi ve kadınların kamusal alanlara erişiminin güçlendirilmesi için kısa ve orta vadeli yerel eylem planlarının geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır (9. Md.):

- Kısa vadeli Eylem Planı için öneriler: a) Kentteki barınma ihtiyaçlarını değerlendirmeyi sağlayacak yerel hizmetleri güçlendirmek. b) Kent sakinleri ile bir araya gelerek kentteki konutların durumunu değerlendirme, mülklerin kullanım hakkı güvenliğini garanti altına almak ve yaşam koşullarını iyileştirmek c) Adil bir şekilde gerçekleştirilmeyen tahliyeleri durdurmak ve tahliyeler karşısında özellikle dezavantajlı kılınmış kişilerin korunmasını sağlayacak alternatif koruma ve barınma sistemleri geliştirmek d) düşük gelirli ve evsizler için kamu arazilerini sosyal konut ve acil barınma seçenekleri yaratarak genişletmek e) Göçmenler için özel hizmetler oluşturmak f) Göçebe toplulukların barınma ihtiyaçlarına özen göstermek.
- Orta vadeli Eylem Planı için öneriler: a) Özellikle toplumda hoşlanılmayan-dışlanan kişi ve gruplar için ayırım gözetmeyen bir arazi düzenlemesi oluşturmak b) Kullanılmayan ya da az kullanılan kentsel arazilerin uygun konut olanaklarını geliştirecek şekilde kullanımını sağlayacak yasal düzenlemeleri çıkarmak, c) Engelliler için barınma olanaklarını sağlayan yerel yasal düzenlemeleri geliştirmek ve ilgili gruplarla işbirliği içinde denetim planı hazırlamak

**Avrupa Konseyi Kadına
Yönelik Şiddetin ve Ev
İçi Şiddetin Önlenmesi
ve Bunlarla Mücadeleye
İlişkin İstanbul Sözleşmesi
(2014)**

Taraf devletlerin şiddetten kaçan konumdaki özellikle kadınlar ve çocuklar için güvenli barınma destekleri geliştirme (mad 20) ve proaktif olarak mağdurlara ulaşmak için yeterli sayıda, uygun ve kolay erişilebilir sığınmaevlerinin kurulmasını sağlama konusunda gerekli yasal veya diğer önlemleri alma yükümlülüğü vurgulanmaktadır (mad 23, 52 ve 53).

**Birleşmiş Milletler Konut
ve Sürdürülebilir Kentsel
Gelişme Konferansı/Yeni
Kentsel Gündem (Habitat
III, 2016)**

Yeterli/elverişli konut hakkının herkesin fiziki ve sosyal altyapı ve temel kamu hizmetlerine eşit erişimini temin eden uygun fiyatlı, evsizlerin, savunmasız durumdaki kişilerin, düşük gelirli grupların ve engellilerin ihtiyaçlarına odaklanan ve bu grupların her türlü ayrımcılıktan, şiddetten, keyfi zorla yerinden çıkarılmadan korunmasını sağlayan barınma olanakları ile mümkün olduğu vurgulanmıştır (md. 14, 31, 33). Bu açıdan yönetim düzeyinde – yeterli ve uygun fiyatlı, erişilebilir, kaynak-etkin, güvenli, dayanıklı, iyi bağlantılandırılmış ve iyi konumlandırılmış konut arzıyla ilişkili politika ve yaklaşımlar önemsenmiştir. Özellikle istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal entegrasyon olmak üzere tüm sektörlerde yaşa ve cinsiyete duyarlı bütünlük konut politikaları ve “Toplu-Taşıma Odaklı Gelişme” yaklaşımlarının ulusal, ulusal ve yerel iş birlikleri ile geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (md.32, 35, 114). Toplumsal cinsiyete ve çevreye duyarlı çözümler, yeni kentsel gündemin merkezinde yer almaktadır. Özellikle afet riski altındaki konut biçimlerinin afetlere karşı dayanıklılığını arttırmak (md. 77), bu süreçte yerel yönetimlerin ve ilgili paydaşların, kadastrolar, değerlendirme ve risk haritaları, arazi ve konut fiyat kayıtları gibi temel arazi envanteri bilgilerini gelire, cinsiyete, yaşa, ırka, etnik kökene, göçmen statüsüne, engellilik,

coğrafi konum ve ulusal bağlamla ilgili diğer özelliklere göre ayrıştırılmış verilerle ayrımcı arazi kullanım politikalarının önüne geçmek önemsenmiştir (md 104, 107, 108).

- **İnsan hakları İzleme grubu raportörünün LGBTİ+ gençlerin yeterli konut hakkı konusundaki önerileri (2015)**, özellikle genç LGBTİ+'ların evsizlik riskine dikkat çekerek devletlerin alması gereken önlemleri sıralamıştır: a) Evsizliği azaltmayı ve ortadan kaldırmayı amaçlayan tüm yasalarda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın açıkça yasaklanması b) Evsizlik yaşayan insanların davranışlarını suç haline getiren cezalandırıcı yasaların ve yönetmeliklerin yürürlükten kaldırılması, c) Ailelerin reddedilme ve sınır dışı edilme oranlarını azaltmak için tasarlanmış programların oluşturulması ve fon sağlanması, d) LGBTİ+ gençlere, cinsiyet kimliğiyle tutarlı olarak hizmet veren sığınmaevlerine ve sağlık eğitim gibi diğer hizmetlere erişimlerini kolaylaştıracak bilimsel verilerin toplanması ve hizmet sağlayıcılar arasında LGBT gençlik konularında kültürel yetkinliğin en üst düzeye çıkarılması için programların geliştirilmesi.
- **Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğiyle İlişkili Olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanmasına Dair Yogyakarta İlkeleri (2017)**, 2006 yılında tanımlanan ilkelerin genişletilmesi ile Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık yapılmaksızın herkesin, yeterli barınma imkânlarına sahip olma hakkı ve bu kapsamda devletlere düşen sorumluluklar tanımlanmıştır: a) toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve insan ticaretinin önlenmesi için sığınmaevleri ve acil durumlarda geçici barınaklar de dâhil olmak üzere uygun fiyatlı, oturmaya elverişli, erişilebilir, kültürel olarak uygun ve güvenli konutları ve barınma imkânına erişimi güvence altına almak, b) uluslararası insan hakları yükümlülüklerine uygun olmayan ev tahliyelerinin uygulanmasını yasaklamak ve daha iyi veya eşit kalitede alternatif arsa hakkı ve yeterli barınma imkânlarına sahip olma hakkı da dâhil olmak üzere, zorla gerçekleştirilen tahliyelere karşı korunma hakkını hayata geçirmek, c) arsa ve hane mülkiyeti ve veraseti konularında eşit haklar sağlamak, d) çocuklar ve gençler için evsizlik konusunda kırılganlığı artıran cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin unsurlar üzerinde durmak ve yerel desteği ve güvenliği teşvik etmek amacıyla destek programları da dâhil olmak üzere sosyal programlar oluşturmak ve e) cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle evsizlik ya da toplumsal dezavantajlı kılınanların ihtiyaçlarına ilişkin eğitimler ve farkındalığı artırıcı programlar düzenlemek.
- **Yerel yönetimler için barınma ve kent hakkına ilişkin deklarasyon (2018)**: Habitat III kapsamında geliştirilen Yeterli Konut için Kentler Deklarasyonu ile gündeme gelen boyutları yerel yönetimler düzeyinde uygulamak isteyen belediyeler, bir araya gelerek 11. Sürdürülebilir Kalkınma Amacı çerçevesinde "herkesi içeren, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir" barınma hakkı için öncelikleri belirlemişlerdir. Bu çerçevede yeterli barınma hakkını tanımlayan yedi kriteri (yasalarca güvenceli hale getirilmiş barınma biçimleri, ulaşılabilir kentsel hizmetler, yaşanabilirlik, ödenebilirlik, ulaşılabilirlik, uygun konum ve kültürel uygunluk) temel alan 5 stratejik öncelik şu şekilde ele alınmıştır: 1) Konut piyasasını spekülasyona karşı korumak, ayrımcılıkları önlemek için daha fazla yasal ve mali yetki, 2) Toplu konut ve

sosyal konut stoklarını geliştirmek için daha fazla kaynak, 3) Kamu-özel iş birliğinde alternatif konutlar üretmek için daha fazla araç, 4) Yeterli konutu kaliteli, kapsayıcı ve sürdürülebilir mahallelerle birleştiren çok merkezli bir şehir planlaması, 5) Konut stratejilerinde belediyelerle uygun fiyatlı konutları, adil ve kapsayıcı şehirleri savunan şehir ağları arasında iş birliği

- **Kadınların Kent Hakkı Manifestosu (2019):** Kent hakkı için küresel platformun yürüttüğü kampanya kapsamında Huairou Komisyonu üyeleri olan toplum örgütlenmelerinin geliştirdiği manifesto kapsamında barınma hakkına ilişkin vurgulanan temel boyutlar şu şekildedir;
 - Başta yoksulluk içinde yaşayan, Afrika kökenli, yerli, yerinden edilmiş, göçmen, LGBTİ+ ve engelli kadın ve kız çocuklarına ve diğer korunmasız gruplara karşı her türlü ayrımcılıkla ve şiddetle mücadele için gerekli tüm önlemlerin (yönetmelik, şehir planlaması, ekonomik ve sosyal) alınmasıyla, konutların, kamusal alanların ve ortak malların güvenli kullanımını sağlayan, korkunun hareket özgürlüğünü kısıtlamadığı bir şehir yaratmak,
 - Kentlerin sunduğu mal ve hizmetlerin kadınların engelli, yaşlı ve çocuk bakımı, sağlık, alt yapı, toplu taşıma, yeterli aydınlatma, insana yakışır konut/iş yeri ve altyapısı, gıda ve beslenme, hareketlilik ihtiyaçlarına cevap verecek fırsatları sağlayacak şekilde geliştirmek, genç kadınlar için kültürel fırsatlar yaratmak. Bunun için hayatın siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve kamusal boyutlarını etkileyen kentsel planlama sürecinin kadınları ve diğer kimlikleri dışlamadan, çeşitli grupların ihtiyaçlarını merkeze alacak şekilde yürütülmesini sağlamak,
 - Özellikle bağımlı kişilerin bakımı ve öncelikle kadınlar tarafından üstlenilen toplum bakımı ile ilgili işleri tanıyan, değer veren ve yeniden dağıtan mekanizmaları kamu politikalarına dahil edilip bütçelendirilerek kamusal ve sosyal sorumluluk haline getirmek,
 - Mülkiyet kullanım güvencesi, miras hakları, içme suyuna erişim, altyapı ve hijyen koşullarını sağlayan insana yakışır barınma olanaklarını başta tek ebeveyn ve ev sorumluluğu olan kadınlar olmak üzere tüm kadınlar için garanti etmek,
- **Özel raportör tarafından yeterli konut hakkına ilişkin olarak geliştirilen yönergeler kapsamında (2020),** toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapan boyutlar şu şekildedir:
 - **Yönerge 5:** Evsizliğin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Uygulama Tedbirleri kapsamında, devletlerin gerekli desteklerle ve göç durumu, uyruk, cinsiyet, medeni durum, cinsel kimlik, yaş, etnik köken de dahil olmak üzere hiçbir gerekçeyle ayırım gözetmeksizin güvenli, emniyetli ve onurlu acil barınma olanakları sunmanın yanı sıra evsizlik yaşayan insanları hızlı bir şekilde kalıcı konutlara taşımaya odaklanan ve evsiz kalan çocukların haklarını korumak için özel önlemler almayı sağlayan yaklaşımları geliştirme yükümlülüğüne ve dikkat çekmiştir.
 - **Yönerge 8:** Ayrımcılığın tanımlanarak eşitliğin sağlanması noktasında, mülteciler, sığınmacılar, göçmenler, özellikle kimliksiz olanlar, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler,

**Birleşmiş Milletler Konut
ve Sürdürülebilir Kentsel
Gelişme Konferansı/Yeni
Kentsel Gündem (Habitat
III, 2016)**

vatansızlar, engelliler, çocuklar ve gençler, kadınlar, LGBTİ+'lar, yaşlılar, etnik ve dini azınlıklar, evsizlik, kayıt dışı barınma ve yetersiz barınma koşullarında yaşayanların genellikle en marjinal ve güvensiz bölgelerde barınmak zorunda olmalarına dikkat çekerek, bu ugrupların ayrımcılığa karşı yasal koruma kapsamına alınmalarının ve evlerinden zorla tahliye edilmeye karşı korunmalarının önemi vurgulanmıştır.

- **Yönerge 9:** Kadınların konut güvencesinin medeni durumu da dikkate alacak şekilde tanınması gerektiği belirtilmiş, ev içi şiddet durumunda kadınların evsizlik riskini önleyecek kriz durumu, geçiş süreci, rehabilite edici barınma olanaklarının geliştirilmesini vurgulamıştır. Buna ek olarak konut piyasasındaki ödenebilir nitelikteki konutlara kadınların erişimini sağlamanın ve sosyal konut üretiminin önemli olduğu söylenmektedir. Bu çerçevede evsizliği ve ev sahibi ya da kiracı olma süreçlerinde karşılaşılabilecek ayrımcılığı önleyecek hizmet biçimlerinin, yasal güvencelerin, eşit erişimi garanti edilen konut kredilerinin kadınların katılımını sağlayacak şekilde planlanarak geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.
- **Özel raportör tarafından konut ayrımcılığı ve mekânsal ayrışma üzerine geliştirilen toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen öneriler (2021) kapsamında,** devletler, bölgesel ve yerel yönetimler ile barınma konusuna odaklanan kamu ve özel kurum ve kuruluşların sorumlulukları açısından öne çıkan boyutlar şu şekilde özetlenebilir: a) Kadınlar, çocuklar, engelliler, LGBTİ+'lar, göçmenler, ülke içinde yerinde edilenler ve mülteciler, korunma statüsünden kısmı olarak yararlanan ya da yararlanamayanlar, evsizler, etnik ve dini azınlık grupları dahil olmak üzere tüm korunmasız grupları kapsayan ve yeterli konut hakkı ile ilgili her türlü ayrımcılığı yasaklayan bir yasal mevzuatın kabul edilerek, kamu ve özel konut ve kredi sağlayıcılar tarafından uygulanmasını sağlamak, b) Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde konut ayrımcılığına ilişkin bireysel ve toplu şikayetleri araştırma yetkisine sahip, erişilebilir ve yeterli kaynaklara sahip yargı dışı mekanizmalar (eşitlik kurumları, ombuds kurumları, barınma hakları büroları vb.) oluşturarak, istatistiksel analiz, anketler ve diğer yollarla konutla ilgili ayrımcılığı izlemek, konut ayrımcılığını ortadan kaldırmak için önerilerde bulunmak ve konut ayrımcılığına maruz kalanlara yasal tavsiye ve etkili çözümler sunmak, c) Yaş, cinsiyet, gelir, engellilik, etnik köken, din, milliyet, azınlık olma hali, yerinden edilme durumu, mültecilik statüsü, ikamet durumu, cinsel yönelim, barınma durumunu (evsiz, yasalarca tanınmayan konutlarda yaşayanlar) ortaya koyan konut ayrımcılığına ilişkin kiracılık ve ev sahipliği durumlarını gösteren ayrıştırılmış verileri düzenli olarak toplamak, yayınlamak ve yaşanabilirlik, konut ve hizmetlerin satın alınabilirliği/erişilebilirliği, kullanım güvenliği ve adalete ve hukuk yollarına erişim gibi konuları kapsayan boyutlarda gelişmeleri izlemek d) Özellikle tarihsel olarak marjinalleştirilmiş gruplara mensup olan ve konuta erişimde ayrımcılıkla karşılaşanlar için yeterli tazminat ve onarım planları oluşturmak.

BARINMA/KONUT HAKKINA İLİŞKİN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ STANDARTLARI VE ÖNERİLEN GÖSTERGELER

Barınma/konut hakkı, uluslararası insan hakları mevzuatı çerçevesinde yeterli/elverişli yaşam standardı kapsamında karşılanması gereken ve birbiriyle ilişkili olan minimum yedi kriter üzerinden ele alınmaktadır. Bu kriterlerin birbirleriyle ilişkileri dikkate alınarak hayata geçirilip geçirilememesi ise, yaş, medeni durum, engel durumu, vatandaşlık statüsü, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet özellikleri üzerinden çocuk, genç, yaşlı, engelli, LGBTİ+ ve kadınlar için insan onuruna yaraşır bir yaşamın ihlali olarak deneyimlenir. Yeterli/elverişli barınma hakkını koruyan uluslararası belgelerin onaylanması, bir devleti, tüm idari birimleri üzerinden anlaşmada belirtilen barınma hakları hükümlerine uymaya yasal olarak bağlar.

Bu yasal zorunluluk, devletlerin barınma haklarına saygı gösterilmesi, bu hakların korunması ve yerine getirilmesi için anlaşmada ifade edilen normlara bağlılığını gösterir ve bu konuda etkin önlemler alma sorumluluğunu ortaya koyar. Bu noktada Türkiye, 4 Haziran 2003 tarihli 4867 sayılı kanunla onayladığı BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile barınma hakları açısından sözleşme hükümlerini ve devam niteliğinde geliştirilmiş hükümleri uygulayacağını beyan etmiştir. Böylece konut/barınma hakkı çerçevesinde başta kötü ve yetersiz barınma koşullarında yaşayan yoksullar, ülke içinde yerinden edilenler ve evsizlik riski ile karşılaşma riski olan gruplar (kadın, engelli, yaşlı, genç, çocuk, LGBTİ+, sığınmacı/mülteci/göçmen gruplar gibi) için aşamalı olarak yeterli/elverişli konut hakkının fiilen elde edilmesi amacıyla iyileştirmeler gerçekleştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu süreçte ise, konut hakkı üzerinden savunuculuk yapabilmek ve gerekli hizmetleri geliştirebilmek, öncelikle belediyeler düzeyinde bu standartların tanınmasına ve yeterli/elverişli barınmaya ilişkin geliştirilen yedi kriter ve alt bileşenleri çerçevesinde tanımlanan göstergeler üzerinden veri toplanabilmesine bağlıdır.

Yeterli/Elverişli Konut Hakkı Standartları:

A	Barınma/Konut hakkı ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkili uluslararası standartların tanınması
B	Barınma/Konut kullanım hakkı güvencesi
C	Konut Yeterliliği/ Yaşamsal Hizmetlere Erişim Altyapısına Sahip Olma Durumu
D	Konutların ödenebilirliği/konutun ekonomik karşılanabilirliği
E	Konutların Yaşanabilirliği
F	Erişilebilirlik, ayrımcılık karşıtlığı ve avantajlı grupların öncelenmesi
G	Konutların temel kentsel sosyal hizmetlere erişim açısından uygun konumu
H	Kültürel olarak çeşitlenen ihtiyaç ve durumlara uygun konut çeşitliliği

A

BARINMA/KONUT HAKKI VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İLE İLİŞKİLİ ULUSLARARASI STANDARTLARIN TANINMASI

- **Belediyenin barınma hakkı ve evsizliğin önlenmesi konusunda uluslararası bir iş birliği, deklarasyona taraf olup olmadığı/sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamına giren bir taahhüdünün varlığı**
 - *Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması*
- **Belediye ile yerel sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar arasında barınma hakkı ve evsizliğin önlenmesi konusuna değinen protokollerin varlığı**
 - *Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması*
- **Belediyelerin arazi ve konut tahsisi konusunda uyguladıkları kanun, yönetmelik, yönerge ve prosedürlere ilişkin belgeler kapsamında dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması**
- **Belediyelerin arazi ve konut tahsisi konusundaki uygulamalarına (konut gelişimi ve yönetimi, arazi kullanım planı, bütçeleme, uygulama ve değerlendirme süreçleri) ilişkin toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisinin varlığı**
 - *Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması*
- **Belediyenin yoksul bölgelerdeki harabe/dayanaksız konutlara yönelik geliştirdiği gecekondu dönüşüm projelerine ilişkin toplumsal cinsiyet analizi çalışması yapıp yapmadığı**
 - *Dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların ihtiyaçlarının analizde yer alması*
- **Belediyenin doğal afet ya da pandemi durumunda konut/barınma olanakları sunmak üzere toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve ayrımcılığı önlemeyi hedefleyen özel önlem planının varlığı**
 - *Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması*
- **Belediyelerin imar ve şehircilik, tapu ve kadastro ve planlama birimlerinde çalışanlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık nedeniyle ortaya çıkan konut mülkiyeti eşitsizlikleri, konut mülkiyetinin el değiştirmesi, evden çıkarılmalar, ev içi şiddet ve evsizlik riski konularında eğitimlerin varlığı**
 - *Eğitim kapsamında dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların karşılaştıkları sorunlara değiniliyor olması*

B

BARINMA/KONUT KULLANIM HAKKI GÜVENCESİ / BOYUT 1: SOSYAL KONUT/ARAZİ/ TAPU TAHSİSİ SÜREÇLERİ, YERİNDEN EDİLME VE EVSİZLİKTE KORUMA

- **Belediye sınırları içerisindeki konutlarda yaşayanlar arasında tapu sahibi kadınların oranı**
- **Belediye sınırları içerisindeki konutlarda yaşayanlar arasında kira sözleşmesi yapan kadınların oranı (yaşa göre)**
- **Belediye sınırları içinde konut kirasının/konut kredi borcunun (elektrik, su, ısınma dahil olmadan) konuta giren gelirin %30'unu aştığı konutlarda yaşayan nüfus oranı**
- **Belediye sınırları içinde konut kirasının/konut kredi borcunun (elektrik, su, ısınma dahil olmadan) konuta giren gelirin %30'unu aştığı konutlarda yaşayan nüfus içinde yaşayan,**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırı içinde yaşayan toplam nüfus içindeki oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş altı çocuk nüfusuna oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan 18-29 yaş arasındaki genç nüfusa oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan +65 yaş nüfusa oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan engelli nüfusa oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan toplam geçici koruma statüsündeki nüfusa oranı*
- **Yasal olarak tanınmayan konutlarda/gecekonularda yaşayanlar arasında**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak toplam gecekondu nüfusu içindeki oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş altı çocuk nüfusuna oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan 18-29 yaş arasındaki genç nüfusa oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan +65 yaş nüfusa oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan engelli nüfusa oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan toplam geçici koruma statüsündeki nüfusa oranı*

- **Geçekonu dönüşüm süreçlerine (planlama-uygulama-yeniden yerleşim) çağrılan ve katılan sivil toplum örgütlerinin çalıştıkları hak alanına göre dağılım oranları (engelli, çocuk, genç, kadın, yaşlı, LGBTİ+, sığınmacı-göçmen, roman hakları vb.)**
- **Geçekonu dönüşüm projelerinin aşamalarına (planlama-uygulama-yeniden yerleşim-tapu süreci, müteakip kayıt ve diğer ilgili faaliyetler) dezavantajlı kılınmış çocuklar, gençler, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanları dahil etmek için katılım stratejilerinin varlığı**
 - *Taşınmaz mülkiyet hakkının eşit paylaşımına ilişkin cinsiyet odaklı bilgilendirme çalışmaları ya da kampanyalar (engellileri için erişilebilir olup olmadığı)*
 - *Mülkiyet hakkının haksız el değiştirmesine karşı yasal koruma taahhüdü, politika ve hizmetler*
 - *Yeniden yerleşim veya mülkiyet haklarının resmileştirilmesi operasyonlarında toplumsal cinsiyet risklerini önleme veya azaltma mekanizmaları*
 - *Belgesiz kişilerin proje kapsamında fayda sağlamasını sağlamak için benimsenen stratejiler*
- **Belediyelerin konut geliştirme projeleri kapsamındaki dar gelirliilere yönelik olarak tahsis edilebilir arazi ve konut alanı içinde tahsis edilen konutların oranı**
- **Dar gelirliilere tahsis edilen konutlarda yaşayan nüfus içinde:**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yaşayanların oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan toplam 18 yaş altı çocuk nüfusuna oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan 18-29 yaş arasındaki genç nüfusa oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan +65 yaş nüfusa oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan engelli nüfusa oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) belediye sınırları içerisinde yaşayan toplam geçici koruma statüsündeki nüfusa oranı*
- **Belediyenin konut kira/borç giderlerine ilişkin nakit desteğinden yararlanan kişilerin konut kira/borç giderlerine ilişkin nakit desteğine başvuranlar içindeki oranı**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış oranlar*
 - *LGBTİ+ grupların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Engelli nüfusun kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış oranı*

- **Belediyelerin öğrenci, tek ebeveyn olan kadınlar, LGBTİ+'lar, yalnız yaşayan yaşlılar, engelliler için uygun ücretli kiralık konut bulma ya da konut sahibi olma, tapu hakkı vs. süreçlerinde yaşadıkları sorunlara çözüm bulabilmek amaçlı danışmanlık hizmetlerinin varlığı**
 - *Danışmanlık hizmetinin türü (hukuki, maddi ya da psiko-sosyal)*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında kadın, erkek, LGBTİ+ grupların oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında 18-29 yaş arasındaki gençlerin kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında +65 yaş üzeri kişilerin kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında engelli nüfusun kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında Geçici koruma statüsündeki nüfusun kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış oranı*
- **Belediyelerin geçici ya da uzun süreli olarak evsiz kalan/sokakta yaşamak durumunda kalan gruplara yönelik olarak barınma olanakları ve hizmetlerinin varlığı**
 - *Hizmet çeşitliliği (örn: geçici-kısa süreli konutlar, yatılı rehabilitasyon hizmetleriyle donatılmış barınaklar vs.)*
 - *Hizmet kriterleri çerçevesinde engelli, farklı yaş gruplarındaki ya da geçici koruma statüsündeki kız-oğlan çocukları, kadın ve LGBTİ+'ların barınma ihtiyaçlarının kapsam kapsamadığı*
 - *Barınağın kapasitesi (toplam yatak sayısı/başvuru sayısı)*
 - *Yasal olarak tanımlanmış kamusal barınak ve sığınaklardan yararlanan evsiz nüfusun oranı*
 - *Kadın, erkek, LGBTİ+ grupların oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında +65 yaş üzeri kişilerin kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında engelli nüfusun kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış oranı*
 - *Hizmetlerden yararlananlar arasında Geçici koruma statüsündeki nüfusun kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış oranı*

BARINMA/KONUT KULLANIM GÜVENCESİ/BOYUT 2: KİŞİNİN ŞİDDET, İSTİSMAR VE DİĞER TEHDİTLERDEN KORUNMASI

- **Belediyeler tarafından düzenlenen ev içindeki şiddetle mücadeleye ilişkin kamusal farkındalık çalışmalarının varlığı**
 - *Çalışmalarda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması*
- **Belediyenin ev içi şiddetle mücadelede kullandığı şiddet danışma biriminin varlığı**
- **Şiddet danışma hattına ev içinde fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet ya da kötü muamele nedeniyle yapılan başvuruların içinde**
 - *Kadına yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının belediye sınırları içerisinde yaşayan kadın nüfusuna oranı*
 - *LGBTİ+ gruplara yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısı*

- *0-18 yaş arasındaki çocuklara yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının kayıtlı cinsiyet veriline göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş altı nüfusa oranı*
- *18-29 yaş arasındaki gençlere yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırları içerisinde yaşayan 18-29 yaş arası nüfusa oranı*
- *+65 yaş üzeri kişilere yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırları içerisinde yaşayan +65 yaş nüfusa oranı*
- *Engelli nüfusa yönelik ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırları içerisinde yaşayan engelli nüfusa oranı*
- *Geçici koruma statüsündeki nüfusun ev içi şiddetle ilişkilenen başvuru sayısının kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak belediye sınırları içerisinde yaşayan geçici koruma statüsündeki nüfusa oranı*
- **Belediyenin şiddetten kaçanlar için açtığı ve işlettiği sığınmaevi sayısının belediye sınırları içindeki nüfusa oranı**
- **Sığınmaevi kapasitesi**
 - *LGBTİ+'ların kalabileceği sığınmaevi kapasitesi-kiş/ sığınmaevinde kalmak üzere LGBTİ+ gruplar için yapılan başvuru sayısı*
 - *Sığınmaevlerinde kalabilecek 18 yaş altı çocuk (kız ve oğlan) kapasitesi-kiş/ sığınmaevinde kalmak üzere yapılan başvurulardaki 18 yaş altı çocuk (kız ve oğlan) sayısı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin ihtiyaçlarına uygun sığınmaevi kapasitesi-kiş/sığınmaevinde kalmak üzere 18-29 yaş arasındaki gençler için yapılan başvuru sayısı (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış)*
 - *Kadın Konukevi Yönetmeliği dışında kalan 59 yaş üzeri kadınların şiddetle karşılaşmaları durumunda kalabilecekleri sığınmaevi hizmetinin var olup olmadığı/ varsa, sığınmaevi kapasitesi-kiş/sığınmaevinde kalmak üzere 59 yaş üzeri kadınlar için yapılan başvuru sayısı*
 - *Engelli nüfusun ihtiyaçlarına uygun sığınmaevi kapasitesi-kiş/ sığınmaevinde kalmak üzere engelli kişiler için yapılan başvuru sayısı (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış)*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun ihtiyaçlarına uygun sığınmaevi kapasitesi-kiş/ sığınmaevinde kalmak üzere Geçici koruma statüsündeki gruplar için yapılan başvuru sayısı (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış)*
- **Belediyeler tarafından sunulan sığınmaevinden çıkanların güvenli konut olanakları/ seçeneklerine erişimine yönelik danışmanlık, kira desteği, geçici konutlara yönlendirme, sosyal konut tahsisi, fon desteği gibi hizmetlerin varlığı**

C

KONUT YETERLİLİĞİ/ YAŞAMSAL HİZMETLERE ERİŞİM ALTYAPISINA SAHİP OLMA DURUMU

- Konut içerisinde temiz suya erişim altyapısına sahip olmayan eski konutların belediye sınırları içindeki toplam konut sayısına oranı
- Konut içerisinde elektrik altyapısına sahip olmayan eski konutların belediye sınırları içindeki toplam konut sayısına oranı
- Konut içerisinde kanalizasyon altyapısına sahip olmayan eski konutların belediye sınırları içindeki toplam konut sayısına oranı
- Konut içerisinde ısınma altyapısına sahip olmayan eski konutların belediye sınırları içindeki toplam konut sayısına oranı
- Konut içinde temiz su, kanalizasyon, elektrik ve ısınma altyapısına sahip olmayan (yasal olarak tanınmayan) konutlarda yaşayan nüfus sayısı ve bu nüfus içinde,
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yaşayanların oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
- **Belediyenin temizlik/çöp yönetimi hizmetlerinden yararlanan nüfusun belediye sınırları içinde yaşayan toplam nüfusa oranı**
- **Belediyelerin konut içindeki temiz su, kanalizasyon, elektrik ve ısınma altyapısını güçlendirdikleri konutların yetersiz altyapıya sahip toplam konutlara oranı**
- **Belediyelerin tuvalet, banyo, mutfak su, ısınma ve elektrik altyapısını güçlendirme çalışmaları kapsamında engelliler ve yaşlılar için erişilebilirlik ve sıhhi koşulları denetlemesini sağlayacak çalışmaların varlığı**
- **Belediyeler tarafından yapılan konutların temiz su, kanalizasyon, elektrik ve ısınma altyapısını güçlendirmeye yönelik çalışmaların kadınlar ve kız çocukları, yaşlı ve engellilerle istişare edilerek yapılıp yapılmadığı**
- **Belediye sınırları içinde yaşayanların (cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş ve engel durumu gözetilerek) konutların temiz su, kanalizasyon, elektrik ve ısınma altyapısını güçlendirmeye yönelik çalışmalardan memnuniyet durumu**
- **Konut içindeki temiz su, kanalizasyon, elektrik ve ısınma altyapısına ilişkin şikayetlerde başvuru yapan kişiler içinde**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış oranlar*
 - *LGBTİ+ grupların oranı*

- 18-29 yaş arasındaki gençlerin kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı
- +65 yaş üzeri kişilerin kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış oranı
- Engelli nüfusun kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış oranı
- Geçici koruma statüsündeki nüfusun kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış oranı
- **Belediye çalışanlarının konut alt yapı güçlendirme çalışmalarında hizmet ihtiyaçlarını çeşitlilik üzerinden ele almalarını sağlayacak için farkındalık eğitimlerinin verip verilmediği**
 - Eğitim alan belediye çalışanlarının toplam belediye çalışanları içindeki oranı (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış)
 - Eğitim içeriğinin dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların özel ihtiyaçlarını içeriyor olması

D

KONUTLARIN ÖDENEBİLİRLİĞİ/KONUTUN EKONOMİK KARŞILANABİLİRLİĞİ

- **Güvenli/içilebilir/kullanılabilir suyu, elektrik ısınma giderleri ve kira/konut kredisi için ödenen ücretin hane gelirinin %30'unu aşan konutlarda yaşayanların, belediye sınırları içindeki konutlarda yaşayan nüfusa oranı**
 - Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yaşayanların oranları
 - LGBTİ+'ların oranı
 - 0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı
 - 18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı
 - +65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı
 - Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı
 - Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı
- **Belediyeler tarafından düşük gelirliyle yönelik olarak özel olarak tanımlanan sosyal konut kredilerinin varlığı**
 - Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların tanınıyor olması
- **Belediyeler tarafından düşük gelirliyle yönelik olarak özel olarak tanımlanan sosyal konut kredilerinden yararlanan hanelerde yaşayanların oranları**
 - Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yaşayanların oranları
 - LGBTİ+'ların oranı
 - 0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı
 - 18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna

- göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
- *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - **Belediyelerce düşük gelirliler ya da diğer dezavantajlı kılınmış gruplara ayrılan kira desteğinin dezavantajlı kılınmış gruplar için ayrılan toplam destek finansmanı içindeki oranı**
 - **Belediyelerce düşük gelirliler ya da diğer dezavantajlı kılınmış gruplara ayrılan kira desteğinden yararlanan hanelerde yaşayanların oranları**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yaşayanların oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *8-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - **Su, elektrik, ısınma giderleri için belediyeler tarafından sunulan desteklerin (esnek ödeme olanakları, aynı destek, vb.) varlığı**
 - **Su, elektrik, ısınma giderleri için belediyeler tarafından sunulan desteklerinden (esnek ödeme olanakları, aynı destek, vb.) yararlananlar arasında**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak yararlanıcı oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - **Belediyenin barınma/konut finans desteklerini arttırmaya yönelik finans kurumları, bankalar, kooperatifler, kamu sektörü, yerel girişimciler ile işbirliği kapasitesi**
 - *İş birliği yapılan kurum kuruluş sayıları (finans kurumları, bankalar, kooperatifler, kamu sektörü, yerel girişimci çeşitliliğine göre ayrıştırılmış)*
 - *İş birlikleri kapsamında desteklenmesi planlanan dezavantajlı kılınmış gruplar içerisinde çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların yer alması*

- **Kira ve konut satış ücretlerinin kontrol altında tutulmasını sağlayacak yerel önlemlerin varlığı**
- **Konut satışı ve kiralanması süreçlerinde dezavantajlı kılınmış engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanlara yönelik ayrımcılıkların (kiralık konuta erişimde ayrımcılık, satın almada ayrımcılık gibi) araştırılmasına ve önlenmesine yönelik çalışmaların varlığı**

E

KONUTLARIN YAŞANABİLİRLİĞİ

- **• Belediye sınırları içinde bulunan konutlarda oda başına düşen kişi sayısı**
- **Oda başına 2 kişiden fazla düşen hanelerde yaşayanların**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştirilmiş olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
- **Apartman girişleri engelliler için erişilebilir olmayan (TSE Standartlarına uygun olmayan) binaların belediye sınırları içerisindeki binalara oranı**
- **Apartman girişlerinin ambulans, sedye gibi sağlık araçlarının girişine uygun olmayan binaların belediye sınırları içerisindeki binalara oranı**
- **Belediyelerin bina girişlerini erişilebilirlik açısından güçlendirdikleri konutların apartman girişleri erişilebilir olmayan toplam konutlara oranı**
- **Belediyenin geliştirilmesine yönelik olarak ayırdığı (apartman girişleri, alt yapısı, merdiven yapısı ve tutamaklar vb.) bir fonun varlığı**
- **Belediyenin konut altyapısının geliştirilmesine yönelik olarak ayırdığı (apartman girişleri, alt yapısı, merdiven yapısı ve tutamaklar vb.) bir fon kapsamında altyapısı geliştirilen hanelerde yaşayanlar arasında**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştirilmiş olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*

- *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
- **Belediye hizmeti olarak, yalnız yaşayan yaşlı bireylerin yalnızlıkları ve sosyal izolasyonunu önlemeyi sağlayacak destek mekanizmalarının/iletişim sağlayacak aplikasyonların varlığı**
- **Belediye tarafından sunulan yaşlı ve engellilerin yaşadığı konutların bu kişilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine yönelik tadilat ve tamirat hizmetinin varlığı**
- **Belediyeler tarafından sunulan evde bakım hizmetinin/desteklerinin varlığı**
 - *Finansal yönetim desteği*
 - *Günlük aktivitelere destek hizmetleri*
 - *Sağlık desteği hizmeti (düzenli hasta/ilaç takibi ya da kısa süreli hastalık durumunda destekler)*
 - *Kişisel asistanlık desteği (yemek yapma, temizlik yapma, saç bakımı, banyo yapma vb. gibi konularda destek)*
 - *Diğer*
- **Belediyeler tarafından sunulan evde bakım hizmetinden yararlanan hanelerdeki**
 - *Engellilerin (kayıtlı cinsiyet, 0-18 yaş, 19-64 yaş ve +65 yaş verisine göre ayrıştırılmış) hizmete başvuran engelliler içindeki oranı*
 - *+65 yaş grubundaki kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisine göre) hizmete başvuran +65 yaş grubundaki kişilere oranı*
 - *Tek ebeveyn olan ve olmayan kadınların hizmete başvuranlar içindeki oranı*
- **Belediyeler tarafından dezavantajlı kılınmış gruplara sunulan aynı ve nakdi sosyal yardımların varlığı**
 - *Yardımların çeşitliliği (Çocuk yardımı, konut yardımı, sağlık yardımı, eğitim yardımı, eşya yardımı, vb. gibi)*
 - *Bu kapsamda dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların özel ihtiyaçlarının tanınıyor olması*
- **Belediyeler tarafından dezavantajlı kılınmış gruplara sunulan aynı ve nakdi sosyal yardımlardan yararlananların**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
- **Belediyeler tarafından güvenlik açığı olan bölgelerin tespitine yönelik çalışmaların varlığı**
- **Belediyeler tarafından güvenlik açığı tespit edilen tehlikeli bölgelerdeki konutlarda yaşayanların Belediye sınırları içindeki toplam nüfusa oranı**
- **Belediyeler tarafından güvenlik açığı tespit edilen arazilerin ve arazi kullanım biçimlerinin ıslah yoluyla yaşanabilir-güvenli alanlara dönüştürülme yönündeki çalışmaları varlığı (örneğin karanlık alanların kör noktaların aydınlatılması ya da güvenliğinin sağlanması)**

- **Belediye sınırları içerisinde yaşayanların yaşadıkları konutta ve çevresinde kendilerini ne kadar güvende hissettiklerini tespit etmeyi hedefleyen araştırmaların varlığı**
- **Belediye sınırları içerisinde yaşayanların yaşadıkları konutta ve çevresinde kendilerini ne kadar güvende hissettiklerinin oranı**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak kişilerin yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *LGBTİ+'ların yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) yaşadıkları konut ve çevresinde kendilerini güvende hissetme oranları.*

F

ERİŞİLEBİLİRLİK, AYRIMCILIK KARŞITLIĞI VE AVANTAJISIZ GRUPLARIN ÖNCELENMESİ

- **Belediye binasının girişinin, danışma biriminin ve ilgili birimlere bağlanan yapılarının ve belediye binası kapsamındaki boş alanların (tekerlekli sandalye ve bebek arabası kullananlar için ayrılmış alanlar, engeli olan kişiler için uygun yönlendirmeler, gebeler, yaşlılar ve diğer engelliler için oturaklar vb.) tarafından erişilebilirliği / evrensel tasarım standartlarına /TSE kriterlerine uygunluğu**
- **Belediyelerin hizmetlerine ve sağlıkla ilgili endişelere yönelik bilgilendirme hizmet birimlerinin/mekanizmalarının (telefonla ya da yüz yüze) varlığı (engelliler için erişilebilir olup olmadığı)**
- **Belediyenin dezavantajlı kılınan bölgelerdeki nüfusa hizmet vermek üzere kurulmuş toplum merkezlerinin varlığı**
 - *Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık konularında eğitim alan merkez çalışanlarının toplam merkez çalışanları içindeki oranı*
 - *Merkezden yararlananların*
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) oranı*

- *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
- *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
- **Belediye hizmetlerine erişim konusunda sorun yaşayanların başvurabilecekleri şikâyet mekanizmalarının varlığı**
- **Belediye hizmetlerine erişimde sorun yaşadıkları için şikâyet başvurusu yapanların diğer şikâyetler içindeki oranı**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştirilmiş olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
- **Konutlarında internet erişimi bulunmayan nüfusun belediye sınırları içinde yaşayan nüfusa oranı**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştirilmiş olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
- **Yaşam alanında kendisini saygı duyulan ve sosyal olarak kabul edilen bir kişi olarak gören nüfus oranları**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştirilmiş olarak oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (cinsiyet beyanına) oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (cinsiyet beyanına göre) oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (cinsiyet beyanı, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Engelli nüfusun (cinsiyet beyanı, engel türüne göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (cinsiyet beyanı, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştirilmiş olarak) oranı*

G

KONUTLARIN TEMEL KENTSEL SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİM AÇISINDAN UYGUN KONUMU

- Belediye sınırları içerisinde yaşayan kişi başına düşen yeşil alan/park m2 oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanların içinde 500 m2 içinde park alanına erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanların içinde 500 m2 içinde sağlık kuruluşu/hastaneye erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanlar içinde 500 m2 içinde ilköğretim okuluna erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanlar içinde 500 m2 içinde çocuk bakım kurumu/kreş erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanlar içinde 500 m2 içinde kültür-sanat merkezlerine erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- Belediye sınırları içerisinde yaşayanlar içinde 500 m2 içinde ucuz alışveriş merkezlerine erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı
- **Belediyelerin sosyal tesis sayısı ve kapasitesi** (örneğin toplum merkezleri, kültür merkezleri, çocuk bakım merkezleri, yaşlı bakım merkezi, sağlık klinikleri, mesleki eğitim merkezleri ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı merkezleri)
- **Belediyelerin sosyal tesislerinden yararlananların**
 - *Kayıtlı cinsiyet, medeni durum/tek ebeveyn olma verisine göre ayrıştırılmış olarak tesisin hedef grubunda yer alanların sayısına oranları*
 - *LGBTİ+'ların oranı*
 - *0-18 yaş arasındaki çocukların (kayıtlı cinsiyet verisine göre ayrıştırılmış olarak) tesisin hedef grubunda yer alan 18 yaş altı çocuklara oranı*
 - *18-29 yaş arasındaki gençlerin (kayıtlı cinsiyet verisine ve öğrenci evinde yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) tesisin hedef grubunda yer alan 18-29 yaş grubundaki gençlere oranı*
 - *+65 yaş üzeri kişilerin (kayıtlı cinsiyet verisi, yalnız yaşama durumuna göre ayrıştırılmış olarak) tesisin hedef grubunda yer alan +65 yaş grubundakilere oranı*
 - *Engelli nüfusun (kayıtlı cinsiyet verisi, engel türüne göre ayrıştırılmış olarak) tesisin hedef grubunda yer alan engellilere oranı*
 - *Geçici koruma statüsündeki nüfusun (kayıtlı cinsiyet, yaş, engel durumu verisine göre ayrıştırılmış olarak) tesisin hedef grubunda yer alan geçici koruma statüsündeki nüfusa oranı*
- **Bölgelere göre kent merkezine 15-20 dakika içinde erişimi sağlayacak toplu taşıma hizmetinin/ulaşım sisteminin-yolunun varlığı**
- **Belediye sınırları içerisinde yaşayanların 500 m2 içinde erişebileceği toplu taşıma/ulaşım duraklarına erişebilecekleri bir konutta yaşayanların oranı**
- **Belediyelerin belirli bir bölgede yaşayan, alışveriş yapan, ziyaret eden, eğlenen veya vakit geçiren insanlar için ne ölçüde güvenli olduğunu ölçmeyi-tespit etmeyi hedefleyen politika ve hizmetlerin varlığı**
- **Kent çöplüğü, toksik atıkların toplanma alanları gibi zararlı alanların 10 km yanında yer alan konutların belediye sınırları içindeki toplam konutlara oranı**

H

KÜLTÜREL OLARAK ÇEŞİTLENEN İHTİYAÇ VE DURUMLARA UYGUN KONUT ÇEŞİTLİLİĞİ

- Konut politikalarının geliştirilmesinde yerel topluluğun katılımını azınlık gruplarındaki farklı yaş gruplarından kadın, erkek, LGBTİ+'ları dahil ederek gerçekleştirmeyi hedefleyen mekanizmaların ya da mevzuatın varlığı
- Belediyeler tarafından imar ve şehircilik, tapu ve kadastro ve planlama birimlerinde çalışanlara, konut üretiminde yer alan sivil toplum örgütlerine yönelik eğitimlerin sayısı
 - *Toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarının analizi eğitimleri (özellikle dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların ihtiyaçlarını içerip içermediği)*
 - *Konut ayrımcılığını önleme konusunda eğitimler (özellikle dezavantajlı kılınmış çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar ve uluslararası geçici koruma statüsünde yer alanların karşılaştığı ayrımcılık pratiklerine dair farkındalık amacının varlığı)*
 - *Konut projelerinde kültürel çeşitliliğe ilişkin eğitimler (çocuk hakları, engelli hakları, yaşlı hakları, kadın hakları, lgbti+ hakları ve mülteci/sığınmacı haklarını içerip içermediği)*

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA BARINMA/KONUT HAKKI: İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

“Bu bölümde barınma hakkına ilişkin uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde, dünyada ve Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine sahip iyi uygulama örnekleri sunulmuştur.”

Etiyopya/kadınların miras hakkından feragat etme süreçlerinde dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin yönerge:

Anayasasında kadınların miras edinimi açısından erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu tanımlamış olsa da özellikle bekar, evli veya dul kadınların ebeveynlerinden ya da eski eşlerinden kalan miras haklarından vaz geçmeleri için zorlandıkları fark edilmiştir. Bu çerçevede kadınların miraslarından feragat etmeleri süreçlerinde yetkili makamların dikkat etmesi gereken koşullar, yönerge ile tanımlanmıştır.

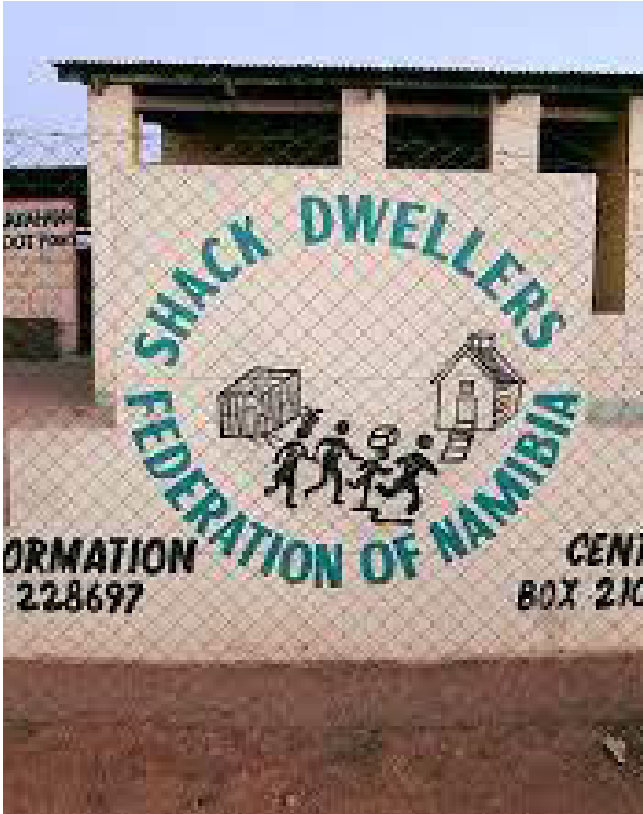
Tacikistan/Tapularda tüm aile üyelerinin kaydedilmesi:

Yerel yönetim, BM Kadın birimi ve yerel sivil toplum iş birliği ile arazi ve konut edinimine dair yasalarda düzenlemeye gidilmiş ve böylece arazi/konut tapularında tüm aile üyelerinin isminin yazılması (özellikle kadınların isimlerinin) zorunlu hale getirilmiştir. Yasal düzenlemeye ek olarak yürütülen kampanyalar ve ücretsiz bilgilendirme materyallerinin dağıtımı ile birlikte ücretsiz hukuki danışmanlık hizmetleri ve tapu işlemlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından izlenmesini sağlayacak uzmanlaşmış sivil ağları ile, arazi ve konut sahipliğinde eşitliğe ilişkin anlamlı bir gelişme yaratılabildiği görülmüştür. Bu çerçevede 2002 yılında kadınların arazi ve konut tapu sahipliği içindeki oranı %2 iken 2008 yılında %14'e yükselmiştir.

Namibya/Kadınların Konut hakkı için Kulübe Sakinleri Federasyonu (Shack Dwellers Federation):

Namibya'da Saamstann olarak bilinen ve kadınların çoğunlukta olduğu bir sivil toplum örgütü, kendi arazi, konut ve altyapı geliştirme projelerini üretmek, barınma/konut kullanım hakkı güvencesi için başarılı bir örnek sunmuştur. Yasalaştırılan arazi parsellerinin pahalı olması nedeniyle kooperatif olarak yerel yönetimlere başvuran grup, ortak arazi olarak kendi yerleşim ve konut planlarını geliştirdikleri atölyeler yürütmüştür. Gerçekleştirilen atölyede miras yoluyla devredilecek arazi hakları konusunda kapsayıcı bir sözleşme geliştirmişler ve federasyon olarak örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Kulübe Sakinleri Federasyonu (Shack Dwellers Federation) ülkenin en büyük belediyesi olan Windhoek Belediyesi ile iş birliği yaparak, gayri resmi yerleşim sorunlarına çözümler geliştirmede düşük gelirli mahallelerde yerel ağları ve kadın gruplarını dinlemenin önemini ortaya koymuştur. Belediye kadınların ve kız çocuklarının konut kullanım hakları açısından olumsuz sonuçlar doğuran geleneksel düzenlemeleri değiştirme konusunda, uygun fiyatlı arazi tahsis kolaylığı, vergi indirimleri gerçekleştirmiştir. Bu, belediyelerin toplumun en marjinalleşmiş üyeleri için daha iyi barınma ve hizmetler sağlayabileceği uygun maliyetli ve katılımcı bir stratejinin gelişimini sağlamıştır.

Bolivya/ temiz su ve altyapı dayanışma fonu:

Bolivya'da su ve sanitasyon hizmetleri ile elektrik hizmetleri için tanımlanan ücretler, "dayanışma oranı" adı altında kişilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre indirim tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda saatte 70Kw üzerindeki elektrik harcamalarında %25 indirim sağlamak ya da benzer şekilde belirli bir sınıra kadar su harcamalarını ücretsiz hale getirmek için tanımlanan kriterler yasal olarak garanti altına alınmıştır. "Dayanışma fonu" gerekçesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine vurgu yapılarak ele alınması önemlidir. Bu kapsamda konut harcamalarının hane gelirini daraltmasıyla, evin geçimini sağlama beklentisinin erkeğe yüklendiği patriarkal neoliberal modelde, ev içi ilişkilerde erkek şiddetinin arttığı ya da erkeklerin evi terk etmelerine yol açtığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle "dayanışma fonu"nun çoğu zaman ekonomik gücü bulunmayan kadınların ve evde bakımlarını üstlendikleri kişilerin (engelli, yaşlı ve çocuk) zor durumlarla tek başlarına verdikleri mücadelelerinde ya da evsizlikle karşılaşma risklerinin azaltılmasında önemli olduğu belirtilmektedir.

Viyana/Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırıldığı kent/"Kadın-İş-Kent" pilot çalışması ve Housing AUSTRIA konut programı:

Viyana, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma politikalarını kent planlamasına yerleştirerek 1993'ten bu yana altmıştan fazla konut projesini kadınların aktif katılımlarını sağlayarak tamamlamıştır. Belediye bünyesinde bir kadın Ofisi'nin kurulması ile başlayan bu süreç, konut ve kentsel hizmetlerin planlamasında toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarını öncelemeyi amaçlayan "koordinasyon ofisi"nin kurulması ile hız kazanmıştır. Bu kapsamda konut planlaması ve sözleşmeleri için toplumsal cinsiyet eşitliği yönergeleri geliştirilmiş, tüm proje ve teklifler bu yönergelerdeki gereklilikleri dikkate alarak gündelik yaşamın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde katılımcı bir perspektifle değerlendirilmiştir. Böylece avlulu apartman binalarını, anaokulu, eczane ve doktor muayenahanelerini içeren, sokak aydınlatmalarının, kız çocukları için daha kolay erişilebilen toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı parkların, engelli mahalle sakinleri ve bebek arabalı kadınlar için yürünebilirliği sağlayan genişletilmiş kaldırımların bulunduğu, alışveriş, okul ve işe gitmeyi kolaylaştıracak toplu taşıma

araçlarına yakın olarak konumlandırılan konut kompleksleri geliştirilmiştir (ITDP&WEDO, 2018). Pilot çalışmanın İngiltere için iyi örnek olarak yaygınlaştırılması açısından öne çıkan ayırıcı özellikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

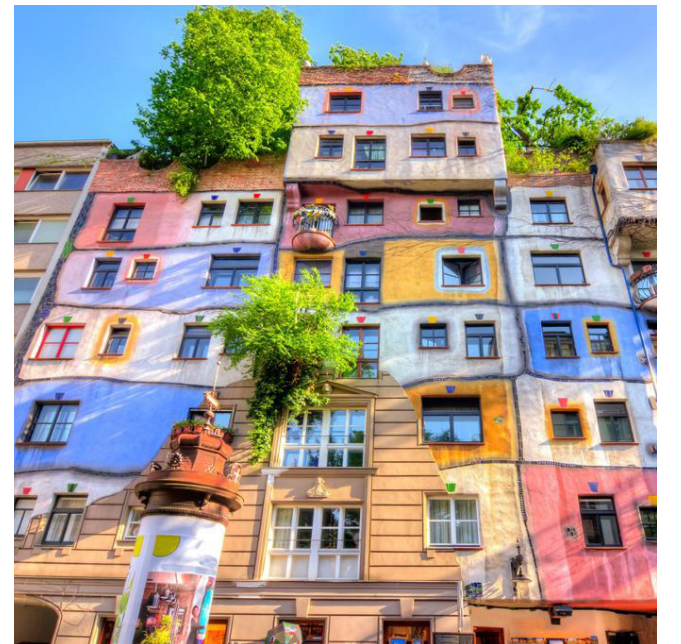
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin anaakımlaştırmanın Viyana kentinde başarılı bir şekilde yürütülebilmesi, “kullanıcıyı merkeze alan bir yaklaşım”ı benimsemesine bağlıdır. Bu açıdan bugün Viyananın hızla büyüyen ve yaşlı, çocuk, mülteci-sığınmacı, LGBTİ+’lar gibi çeşitlenen nüfus grubunun ihtiyaçlarını daha derinlikli anlamaya odaklanması gerektiği belirtilmektedir.
- “Sosyal mekân analizi”ni “yerel uzmanlık bilgisi” edinmeyi ve uygulamayı sağlamak amacıyla öncelikle, başarının diğer boyutudur. Bu çerçevede sadece kadınların ve kız çocuklarının değil çeşitlenen nüfus gruplarının ihtiyaçlarını daha derinlikli anlamak mümkün olabilmektedir. Bunun başarılı bir şekilde işleyebilmesi için ise, yerel yönetimlerin fonlama ve uzmanlık bilgisini paylaşma konusundaki politik önceliği önem kazanmaktadır.
- Var olan yerel bilgi kaynaklarının toplumsal cinsiyete duyarlı ve cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerle desteklenmesini sağlayarak, bu veriler temelinde planlama yapmak çalışmayı başarıya taşıyan önemli boyutlardan biridir.
- Viyana pilot çalışmasının başarısının bir diğer boyutu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hem proje müdahalelerindeki hem de proje izlemesi ile ortaya koyulan sonuçlardaki görünürlüğüdür. Bu açıdan özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakım haline getirilmesi üzerine özel olarak çalışan bir koordinasyon merkezinin kurulmuş olması oldukça önemli olmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasına ilişkin bu çalışmaların etkisi ile Viyana’da şiddetten kaçan kadınları güçlendirmek ve onların şiddetten uzak yaşama haklarını güvence altına almak için geliştirilen **Housing Austria Barınma Programı**¹ son derece önemlidir. Güçlenmenin temeli, şiddetin yarattığı evsizlik krizine cevap bulacak kriz konutları ya da geçici konutların yanı sıra kalıcı konut olanakları sunmak olarak ele alınmıştır. B kapsamında Viyana’daki konut departmanında, aile içi şiddet mağduru kadınlar da dahil olmak

üzere özel grupların konut ihtiyaçlarına öncelik vermeye odaklanan özel bir birimi oluşturulmuştur. Kadın sığınmaevlerinin veya diğer kadın destek hizmetlerinin desteğiyle, şiddetten kaçanlar çevrimiçi olarak barınma başvurusunda bulunabilmekte ve birkaç hafta içinde uygun fiyatlı konutlara yerleştirilebilmektedir.

Brezilya-Recife/ Kadınların kentsel hizmetlere erişimini destekleyen konut politikaları geliştirme Projesi:

2017 yılında toplumsal cinsiyet analizi için gerçekleştirilen odak grup çalışması ve çalıştaylar aracılığıyla Recife’deki ulaşım biçimlerindeki eksikliğin düşük gelirli bölgelerinden gelen kadınlar için toplumsal cinsiyet temelli şiddete neden olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, kadınların %65’inden fazlasının okula ya da işe toplu taşıma kullanarak ya da yürüyerek gittiği görülürken, bölgede yaşayan toplam nüfusunun yalnızca %23’ünün toplu taşımaya yakın oturdukları tespit edilmiştir. Kadınlar büyük oranda, toplu taşıma istasyonlarının kamuya ait kreşlere, sağlık merkezlerine uzak olduğuna ilişkin şikayetleri, iş, okul, çocuk bakımı, sağlık hizmeti, pazarlar, eğlence ve kamusal alanlar gibi çeşitli hizmet ve faaliyetlere erişemediklerini ya da erişmek için fazladan zaman ve para kaybettiklerini açıkça göstermiştir. Bu ihtiyaç tespiti çalışması sonrası, bisiklet ya da yürüyüş yolları ile toplu taşıma sistemi ile entegre arazi kullanımı ve konut üretimi politikalarının, geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

1. Daha fazla bilgi: Soziale Wohnungsvergabe Stadt Wien
<https://www.wienerwohnen.at/interessentin/sozialewohnungsvergabe.html>

Brezilya- São Paulo/kapsayıcı kamusal alan stratejisi/cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığı cezalandırma:

São Paulo kenti, kentin yoksullarının yaşadığı yasal olmayan konut alanlarında sosyal ve kültürel aktiviteleri arttırmayı hedefleyen bir kamusal alan stratejisi üretmiştir. Bu çerçevede genç, yaşlı, çocuk, kadın ve erkeklere yönelik boş zamanlarını geçirebilecekleri alanlar sunmanın ötesine geçilerek bir sosyal mimarı ve sosyal kent planlaması yapılması amaçlanmıştır. Böylece konut projelerinin konut teslim politikaları gözden geçirilerek, güvenli ve kapsayıcı kamusal alanlar sunan bir mahalle üretmek hedeflenmiştir. São Paulo Kenti, kovid-19 pandemisinin de etkisi ile 24 Ocak 2020'de cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcı uygulamaları önlemek için idari yaptırımları yasalaştırmıştır (17.301 nolu kanun). Bu yeni Kanuna göre, São Paulo belediyesinde cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır (Madde 1, 2.) ve belediyede eşcinsellere, biseksüellere, travestilere veya transseksüellere yönelik olarak aşağıda tanımlanan saldırı veya ayrımcılık yapma girişimlerine cezalar tanımlanmıştır:

- Her türlü şiddet içeren, utanç verici, göz korkutucu veya can sıkıcı eylemde bulunmak;
- Bir kişinin herhangi bir kamusal veya özel ortam veya kuruluşa girmesini veya orada kalmasını yasaklamak;
- Kanunla usulüne uygun olarak belirlenmemiş seçici hizmet sunmak ya da sunmamak;
- Otel, motel, pansiyon ve benzer mekanlarda konaklamayı reddetmek, fazla ücret talep etmek veya engellemek;
- Her nevi taşınır veya taşınmaz malın kiraya verilmesi, satın alınması veya ödünç verilmesini reddetmek, fazla ücretlendirmek veya engellemek;
- Çalışanları cinsel yönelimleri nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak işten çıkarmak;
- Profesyonelin cinsel yönelimi temelinde herhangi bir kamu veya özel kuruluşa girişin veya profesyonel erişimin engellenmesi veya yasaklanması;
- Otobüs, metro, tren, taksi ve benzeri toplu taşıma araçlarına erişimin veya bunların kullanımının kısıtlanması;
- Bir öğrencinin herhangi bir kamu veya özel eğitim kurumuna kaydolmasını veya girmesini reddetmek veya engellemek;

- Herhangi bir kişiye cinsel yönelimi ve/veya cinsiyet kimliği nedeniyle medya veya her türlü yayın yoluyla, ayrımcılık, önyargı veya şiddet veya zorlama eylemleri uygulamak veya kışkırtmak;
- Bir bireyin cinsel yönelimi temelinde ayrımcılığı, önyargıyı, nefreti veya şiddeti kışkırtan veya teşvik eden semboller, amblemler, süs eşyaları, rozetler veya reklamların üretimi, pazarlanması, dağıtılması veya yayılması.

ABD/LGBTİ+'lar için adil ve eşit konut yasası:

ABD Konut ve Kentsel Gelişim Bakanlığı tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırma ile lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve eşcinsel (LGBTQ+) çiftlerin özellikle büyükşehirlerde kiralık konutlara ulaşmasında önemli düzeyde ayrımcılık yaşadıklarını ortaya koymuştur. 2015 ABD Transgender Anketi'ne göre ise, translar yaklaşık dörtte biri cinsiyet kimlikleri nedeniyle son bir yıl içinde konut ayrımcılığı yaşadıklarını bildirmiştir. Bu durum üzerine Adil ve Eşit Konut Yasası, ırk, renk, din, cinsiyet, engellilik, statü ve ulusal kökene dayalı ayrımcılığı yasaklayan Adil Konut Yasası kapsamına "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği"ni de ekleyerek LGBTQ+'ların konut ayrımcılığı karşısında korunmalarını da eklemiştir. Hala LGBTQ+'ları konut ayrımcılığından sürekli olarak koruyan federal bir yasa olmamakla birlikte, Eylül 2021 itibarıyla, 28 eyalet ve Columbia Bölgesinde hem cinsel yönelim hem de cinsiyet kimliğine dayalı konut ayrımcılığı yasaklamıştır.

Kanada/ Edmonton Kenti Cornerstone Ödenebilir Konut Programı:

Edmonton kentinde uygun fiyatlı konut inşa etmeyi hedefleyen beş yıllık bir plan ile kentin düşük gelirli grupları için güvenli ve uygun fiyatlı konut seçenekleri yaratmak amaçlanmıştır.

Program kapsamında konut altyapısını nitelikli hale getirmeyi amaçlayan yenileme şirketleri ile iş birliği yapılarak, var olan eskimiş konutların temel yapısı temel uluslararası standartlara uygun şekilde sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir alanlara dönüştürülmüştür. Program aynı zamanda, bölgesel bir topluluk olan WINGS (İhtiyacı Olan Kadınların güçlenmesi) sponsorluğunda geliştirilen 30 ünitelik “Yan kapı bizim evimiz/ Our house next door” projesi ile, aile içi şiddetten kaçan düşük gelirli kadınların güvenli bir konuta geçiş sürecinde kalabilecekleri geçiş/ikinci aşama barınak olanakları sunmaktadır.

Kanada-Hamilton ve Ontario/ The Good Shepherd kâr amacı gütmeyen konut projesi:

Konut/barınmayı bir insan hakkı olarak göreyek yola çıkılan proje, insanları yoksulluğa mahkûm eden ve onları evsizliğe sürükleyen ırkçılık ve sömürgecilik de dahil olmak üzere tüm sistemsel baskılara karşı bireylerin farklı ihtiyaçlarını karşılayan desteklerle güvenli, uygun fiyatlı, sürdürülebilir konut/barınma yatırımlarına öncelik vermektedir. Hamilton ve Toronto bölgelerinde ihtiyacı olan tüm insanlara kişisel ihtiyaçları merkeze alan eşitlik, kapsayıcılık ve sosyal adaleti destekleyen programlar, sağlık ve sosyal hizmetleri içerecek şekilde inşa edilmiş konut komplekslerinden oluşmaktadır. Bu çerçevede tipik olarak zihinsel veya fiziksel engellilere, aile içi şiddetten kaçan kadın ve erkekler, yaşlılara ve dar gelirli ailelere piyasa kiralama maliyetlerinin %20 altında kiralık konut ve destek hizmetleri sunan 26 birimlik bir konut geliştirme projesidir.

Kanada/OUTS Saskatoon Pride Evi:

Pride evi, Kanada’da evsizlik riski altındaki LGBTİ+ gençler için ilk uzun süreli olarak hizmet veren ilk gençlik evidir. OUTSaskatoon toplum merkezi tarafından işletilen 5 yatak odalı, 5 banyolu ev, 16-21 yaş arasındaki LGBTİ+ gençler için barınma/konut olanağı sağlamanın ötesinde psiko-sosyal destekleri de içeren ücretsiz bir mentorlük hizmeti de sunmaktadır. Buna ek olarak, toplum merkezi, 6.000’den fazla sosyal hizmet ve sağlık hizmeti sunan devlet ve özel kurum ve kuruluş listesi ile LGBTİ+ gençlerin eyaletteki insani hizmetlere telefon veya online olarak ücretsiz, gizli, 7/24 erişimini sağlayan bir web sitesi kurmuştur. Web sitesine ek olarak, gençler 2-1-1’i arayarak ya da kısa mesaj göndererek ihtiyaç duydukları hizmetleri bulmaya ve bu hizmetlerle ilgili bilgi edinmeye yardımcı olacak eğitimli profesyonellerle ilişkilendirilmektedir. Bu hizmetler 17 yerli dili de dahil olmak üzere 175’ten fazla dil seçeneği ile sunulmaktadır.

Nepal/ Belediye &banka işbirliği ile düşük gelirli kadınlara konut kredisi:

2012 yılında kadın gruplarının lobicilik faaliyeti ile Pokhara belediyesi ve özel bir banka arasında imzalanan anlaşma sonrası, Pokhara’da yaşayan düşük gelirli kadınların kendi konutlarını inşa edebilmeleri için oluşturulan fon, Tüm Nepal için uygulanabilir bir model oluşturmuştur. Kadınlar tarafından oluşturulan kendi kendine yardım girişimlerini ve kadınların finansal yönetim becerilerini destekleyen Pokhara belediyesi, 279 yoksul oda kiracısının piyasa fiyatının çok altında bir fiyata arazi satın almasına olanak sağlamıştır. Kadınların kendi kendine oluşturdukları tasarruf birikimleri arazi satın alımı için kullanılmış ve belediye arazinin tahsisi ve temel altyapısını sağlayarak destek vermiştir. Bu süreç sonrasında ise, kadın girişimleri ve belediyenin lobiciliği ile özel sektöre hizmet sunan iki banka- Kamana Bank ve Laxmi Bank - bu ailelere 200.000 ila 400.000 Rupi (2.300 - 4.500 ABD Doları) arasında düşük kredili konut kredisi sağlamaya ikna edilmiştir. Anlaşmanın bir parçası olarak, kişisel hesaplara yatırılan kredilerin geri ödemeleri ile aynı veya başka kentlerdeki diğer konut iyileştirme projelerinin finansmanının sağlanması amacıyla banka içi döner kredi fonu görevi görecektir. Kredilerden elde edilen yüzde sekiz faizin yarısı bankaya geri dönerken, yarısı döner kredi fonundaki sermayeye eklenmiştir. Böylece banka kredilerinin finans desteği ile düşük maliyetli ve depreme dayanıklı inşaat

tekniklerinin kullanılmasını garanti eden yerel şirketler ile kurulan yerel komiteler arası işbirliği için de fırsat gelişmiştir. Bu model çok paydaşlı ve toplum temelli planlanan konut projeleri için yeni bir model önermesi açısından önemlidir.

Türkiye/Afet sonrası konut kooperatifi, Nilüfer Kadın Kooperatifi:

Yaklaşık 100.000 konutun yıkıldığı ve 250.000 konutun ciddi hasar gördüğü Marmara Depremi ile ortaya çıkan evsizlik kriziyle mücadele edebilmek amacıyla Düzceli kadınların bir araya gelerek kurdukları bir kooperatiftir. Deprem nedeniyle yoksul olan düşük gelirli kadınlar için uzun süreli kalıcı ve güvenli barınma sağlamak amacıyla bir araya gelen kadınlar, yerleşimler hakkında veri toplayarak ve yetkililerle paylaşarak afet rehabilitasyon/imar sürecinde aktif rol almışlardır. Bu süreçte yerel ve merkezi yetkililerle diyalog, kadınlar arası deneyim paylaşımı ile birlikte inşaatın erkek egemen yapısı içinde kadınların da bazı becerilerde ustalaşarak konut üretim sürecine dahil olmaları, konut edinimi için gereken fonlara erişimleri mümkün olmuştur. Kadınların konut edinim sürecine dahil olmaları, devlet konutu almaya hak kazanan ev sahipleri ile kiracılar ve evleri yıkıldığı ya da yıkım tehlikesi altında olduğu için kiracı konuma düşen ev sahipleri arasındaki gerilimin çözümünde oldukça etkili olmuştur. Kooperatif aracılığı ile 48 düşük gelirli kentli kadın kendi evlerine sahip olabilmıştır.

Birytanya Kolombiyası-New Westminster/ Monarch Place Geçiş Evi:

İhtiyaç içindeki Kadınlar Güçleniyor (WINGS) tarafından, aile içi şiddetten kaçan kadın ve çocuklara barınma ve destek hizmetleri sunmak üzere yürütülen programlardan biridir. 12 kadın ve çocuğu aynı anda en fazla 30 gün kalacak şekilde ağırlayabilecek donanıma sahip olan geçiş evi, kadın ve çocuklarının güvenli bir ortamda acil yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere kriz ve geçiş dönemlerinde yardımcı olmak için eğitilmiş bakım uzmanları tarafından desteklenmiş bir sığınmaevidir. Birytanya Kolombiyası Konut Birimi tarafından finanse edilen geçiş evinde, çocuk programı ve danışmanlıklarla, toplumdaki diğer kurum ve ağlara yönlendirmeler, yaşam becerileri eğitimi ve savunuculuk destekleri sunulmaktadır. WINGS geçiş evi programı kapsamında, ikinci aşama geçiş evi hizmeti önemli bir yer tutar. Bu ikinci aşama geçiş evi kadın ve çocukların güvenli bir şekilde bağımsız yaşama geçişlerini kolaylaştırmak amacıyla bir yıl süreyle yoğun bir iyileşme süreciyle desteklenmiş 11 yataklı bir rezidans biçiminde hizmet vermektedir. Belediye fonu ile desteklenen bu hizmet kapsamında Çok Kültürlü Sosyal Yardım Hizmetleri, gelir yardımı, hukuki işlemlerde danışmanlık ve uygun fiyatlı konut bulma konusunda yardım ve savunuculuk çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddetin etkileri konusunda kamusal farkındalığı artırmak için Adalet Bakanlığı ile iş birliği içerisinde halk eğitimleri yapılmaktadır. Bunlara ek olarak program kapsamında, WINGS tarafından istihdam edilen aile içi istismar alanında deneyimli danışmanlar aracılığıyla, sağlıklı ilişkiler içinde olmayı öğrenmek isteyen, davranışlarının sorumluluğunu üstlenen, değişimi arzulayan, değişim için çalışmaya istekli ve buna inanan erkekler için 15 haftalık akran desteği hizmeti sunulmaktadır.

Kosova-Gjakova, Gjilan, Mitrovica'daki sığınmaevleri:

Bu sığınmaevleri şiddetten kaçanlara yönelik olarak sunduğu uzun vadeli yardımlar açısından en iyi uygulamalar arasında yer almıştır. Bu kapsamda, aile içi şiddetten kaçanlara istihdam olanakları sağlamak için belediye yetkilileri veya Bölgesel İstihdam Merkezleri ile etkili anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmalar, aynı zamanda, kuaför kursları, arıcılık veya terzi gibi beceri geliştirme kurslarını sunmayı da içermektedir. Ayrıca bu sığınmaevlerinin iyi uygulama olarak değerlendirilmesinin en önemli boyutu, şiddetten kaçan kişilere evlerine dönemedikleri için sosyal konut sağlamaları ve çocukların velayeti veya boşanma davalarında mahkemelerde adli yardım hizmeti sunmaları olmuştur. Bununla birlikte, sığınmaevlerinin çoğu, bu desteği düzenli olarak sağlamak için mevcut hükümet fonları tarafından finansman eksikliği olduğundan, bu yardımın her durumda kolayca elde edilemediğini kabul etmektedir. Ayrıca bu sığınmaevleri, devlet kurumlarının sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda sığınmaevleri tarafından izleme ve savunuculuk çalışmaları yapılmadığı sürece aile içi şiddetten kaçanlar için istihdam, beceri geliştirme kursları veya sosyal konut faaliyetlerinde gerilemenin olduğunu açıkça belirtmektedirler. Bununla beraber, Kosova'nın diğer bölgeleri için bu kapsamda işleyen sığınmaevlerinin yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır.

Zimbabve/Chitungwiza Konut mikro finans Kooperatifi:

Çoğu görme, duyma ve bedensel engelli olan 70 erkek, 110 kadın ve 15 gençten oluşan kooperatif üyeleri, karşılaştıkları konut ayrımcılıkları ve özel ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir konut bulamama sorunları ile mücadele edebilmek amacıyla biraraya gelmiştir. Engelliler için bir koordinasyon ağı oluşturarak, engelli oldukları için konut arazisi satın alma kapasiteleri olmadığı söylemine karşı lobicilik yapmak üzere kent konseyine başvurmuş ve kooperatif olarak Doğu Harare'de 200 arsa almayı başarmışlardır. Altyapı geliştirme ve diğer masraflar için de bir fon oluşturan kooperatif, engelliler için güvenli ve yaşanabilir konutlar üretmeyi amaçlamaktadır.

Fiji/Afet sonrası kadınların ihtiyaçlarına odaklanan network, FemLINKPACIFIC:

Fiji'de 44 bin kişinin ölümüne sebep olan Winaton kasırgası sonrasında kadın toplum liderlerinin oluşturduğu bir network olan FemLINKPACIFIC, afet bölgesindeki kadınların seslerinin ve önceliklerinin görünür olmasını sağlayarak müdahale çalışmalarındaki bilgi ve iletişimdeki eksikliklerini doldurmuştur. Böylece kadınların, kız çocuklarının, yaşlıların ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılayacak insani yardımın gelişmesi mümkün olabilmıştır. FemLINKPACIFIC'in toplumsal cinsiyet ilişkilerini dikkate alan ihtiyaç analizi için bölge düzeyinde gerçekleştirdiği ağ toplantıları ile sığınmaevleriyle ilgili kritik sorunları ve özellikle sığınmaevine erişim konusunda genç anneleri destekleme ihtiyacını görünür kılmıştır. Aynı zamanda konut kalabalığı koşullarında kadınların günlük mücadelelerini paylaşmalarına, iyileştirmelerine ve güçlenmelerine izin veren etkili müdahalelerin gelişmesini sağlamıştır.

ULUSLARARASI BELGELER

(Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler)

1. Avrupa Birliği (1994). Fırsat Eşitliği Komisyonu Kentte Kadınlar Avrupa Şartı.
2. <https://www.hlrn.org/img/documents/1994%20-%20European%20Charter%20for%20Women%20in%20the%20City.pdf>
3. -----(2003). Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Meclisi Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Yeniden Düzenlenmiş Avrupa Şartı.
<https://rm.coe.int/1680703901>
4. Avrupa Komisyonu (2006). Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi. Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı.
https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf
5. -----(1950). Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.
https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/09/01/AIHS_TUR.pdf
6. -----(1961). Avrupa Sosyal Şartı.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/29/AvrupaSosyalSarti.pdf>
7. -----(1996). Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/29/GozdenGecirilmisAvrupaSosyalSarti.pdf>
8. -----(2000). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin Avrupa Birliği Konseyi'nin 43 no.'lu direktifi.
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:0026:en:PDF>
9. -----(2005). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin Avrupa Konseyinin 4 nolu öneri
<https://www.refworld.org/docid/4278e0504.html>
10. -----(2009). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin Avrupa Konseyi'nin 5 nolu önerisi
<https://www.refworld.org/docid/4a49f6062.html>
11. -----(2010). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin Avrupa Konseyi 5 nolu önerisi
<https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5>
12. -----(2014). Kadına Yönelik şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin İstanbul Sözleşmesi.
<https://rm.coe.int/1680462545>
13. -----(2015). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin 3 nolu önerisi.
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c46f7
14. -----(2021). Avrupa Sosyal Şartına ilişkin Avrupa Parlamentosu'nun 2019/2187(INI) nolu çözüm önerisi.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2021/01-21/0020/P9_TA\(2021\)0020_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2021/01-21/0020/P9_TA(2021)0020_EN.pdf)
15. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler [UCLG] (2000). Kentte İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Avrupa Şartı.
<https://issuu.com/cisdph/docs/europeen-charter-safeguarding-human-rights-city>
16. -----[UCLG] (2011). Kentte İnsan Hakları Küresel Gündemi.
https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0.pdf

17. Birleşmiş Milletler (1948). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/01/EvrenselBeyanname.pdf>
18. ----- (1965). Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/IrkAyrımcılığınınOrtadanKaldırılmasınaDairSozlesme.pdf>
19. ----- (1966). Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>
20. ----- (1976). Habitat I Vancouver Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı.
https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/HABITAT%20I_The_Vancouver_Declaration_1976.pdf
21. ----- (1979) Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(CEDAW).
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/KadinlaraKarsiAyrımcılığınÖnlenmesiSozlesmesi.pdf>
22. -----(1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf>
23. ----- (1991). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 4 nolu genel yorum
<https://www.refworld.org/docid/47a7079a1.html>
24. ----- (1996). Habitat II Hedef ve İlkeler, Taahhütler ve Küresel Eylem Planı.
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>
25. ----- (1997). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 7 nolu genel yorum
<https://www.refworld.org/docid/47a70799d.html>
26. ----- (2000). Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi 27 nolu Genel Tavsiye Kararı: Romanlara Karşı Ayrımcılık.
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCERD%2fGEC%2f7499&Lang=en
27. ----- (2004). Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO]. Kadınların Kent Hakkı Şartı.
<http://www.ceidizleme.org/ekutuphane/search>
28. ----- (2005). Birleşmiş Milletler Dünya Kent Hakkı Şartı.
http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/133_1.pdf
29. ----- (2005). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi. 16 nolu Genel Yorum.
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f2005%2f4&Lang=en
- (2007). Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarınaİlişkinSozlesme.pdf>
30. ----- (2009). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 20 nolu genel yorum
<https://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>

31. ----- (2013). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 29 nolu Genel Tavsiye,
<http://hrlibrary.umn.edu/gencomm/CEDAW%20Gen%20rec%2029.pdf>
32. -----(2014). Engelli Hakları Komitesi'nin 2 nolu genel yorumu.
<https://www.esihaklar.org/wp-content/uploads/2017/10/Eri%C5%9Filebilirlik-BM-No.-2.pdf>
33. -----(2015). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 33 nolu Genel Tavsiye,
<https://www.aile.gov.tr/media/35253/cedaw-33-sayili-genel-tavsiye-karari.pdf>
34. ----- (2016). Habitat III Yeni Kentsel Gündem.
<https://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-English.pdf>
35. -----(2017). Engelli Hakları Komitesi. 5 nolu Genel Yorum.
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/5&Lang=en
36. -----(2017). Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşmeye dair 21 nolu Genel Yorum.
https://www.streetchildren.org/wp-content/uploads/gravity_forms/1-07fc61ac163e50acc82d83ee9ebb5c2/2017/07/General-Comment-No.-21-2017-on-children-in-street-situations.pdf
37. -----(2017). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi. 35 nolu Genel Tavsiye.
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/27&Lang=en
38. -----(2020). İnsan hakları Konseyi'nin 43/14 sayılı çözüm önerisi/kararı.
<https://undocs.org/A/HRC/RES/43/14>
39. -----(2020). İnsan hakları Konseyi'nin 43/25 sayılı çözüm önerisi/kararı.
<https://www.global2p.org/resources/resolution-43-25-dprk-a-hrc-43-25/>
40. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğiyle İlişkili Olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanmasına Dair Yogyakarta İlkeleri (2017).
<https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

DİĞER ULUSLARARASI BELGELER

41. Habitat I kapsamında Özel Raportör tarafından geliştirilen, kalkınma projeleri nedeniyle ortaya çıkan tahliyeler ve yerinden edilmeye ilişkin Temel İlkeler ve Kılavuzlar (2008).
https://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/tools_and_guidance/Internal%20Displacement/guidelines_basic-principles-on-development-based-evictions-and-displacement.pdf
42. Habitat III kapsamında İnsan hakları İzleme grubu raportörünün LGBTİ+ gençlerin yeterli konut hakkı konusundaki önerileri (2015),
https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/Homelessness/CSOs/28102015-HRW_LGBT_US.pdf
43. Kent yoksulları için barınma hakkının yasal güvence altına alınması konusunda özel raportör tarafından geliştirilmiş yönergeler (2014),
<http://www.undocs.org/en/A/HRC/25/54>
44. Kadınların Kent Hakkı Manifestosu. (2019).
<http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2874/feminist-ceviri-kadinlarin-sehir-hakki>

45. Özel raportör tarafından yeterli konut hakkına ilişkin olarak geliştirilen yönergeler (2020).
<http://www.undocs.org/A/HRC/43/43>
46. Özel raportör tarafından konut ayrımcılığı ve mekânsal ayrışma üzerine geliştirilen toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen öneriler (2021).
<https://docs.google.com/document/d/1chNCp8AltuMQzZjtgsKiWEIbMM1hSd-l/edit>
47. Yerel yönetimler için barınma ve kent hakkına ilişkin deklarasyon (2018).
<https://citiesforhousing.org/#section--0>

GÜVENLİ VE EŞİT KENT POLİTİKALARI: *Uluslararası Standartlar Ve İyi Uygulama Örnekleri*

